

# Bespreekbaar maken van seksualiteit in het hoger onderwijs

Nina Jansen | 22-06-2016

# Onderzoeksrapport

Bespreekbaar maken van seksualiteit in het  
hoger onderwijs

Avans Hogeschool  
Academie voor Sociale Studies Breda

## Product 2: Onderzoek & Innovatie

### Auteur

Naam: Nina Jansen  
Studentnummer: 2066661  
Opleiding: Sociaal Pedagogische Hulpverlening  
Eerste beoordelaar: Carla van Bekkum  
Coach: Joyce Koolen  
Schooljaar: 2015/2016

### Opdrachtgever

Organisatie: Avans Hogeschool - Expertisecentrum Veiligheid  
Contactpersoon: Mechtild Hoïng

## Voorwoord

Voor u ligt mijn onderzoek over het bespreekbaar maken van seksualiteit binnen de Sociale studies van Avans Hogeschool 's Hertogenbosch.

Tijdens het oriënteren op mogelijke onderzoeksopdrachten viel mijn oog op de vacature: "Gezond seksueel gedrag in de residentiële jeugdzorg: Vlaggensysteem RJ". Hier stonden twee verschillende opdrachten bij, waaronder de opdracht waarin gevraagd werd om onderzoek te doen naar de competenties van docenten m.b.t. tot het bespreekbaar maken van seksualiteit. Al lange tijd ben ik geïnteresseerd in het docentschap; ik zou graag les willen geven in verschillende vakgebieden. Tijdens mijn opleiding is het onderwerp seksualiteit niet of nauwelijks besproken, in geen enkel vakgebied. Toen ik las dat het Expertisecentrum hier verandering in wil brengen en dat ik hier onderdeel van uit zou kunnen maken, kon ik niet anders dan solliciteren, omdat het onderwerp me bijzonder aanspreekt. Ik verwacht ook dat ik hier in mijn toekomstige beroepspraktijk baat bij kan hebben.

Dit onderzoek heb ik uitgevoerd vanuit het Expertisecentrum Veiligheid. Ik heb mij in het onderzoek gericht op de competenties die docenten nodig achten om seksualiteit bespreekbaar te kunnen maken in de les. Mijn opdrachtgevers van dit onderzoek zijn: Mechtild Hoing, Anne Boer en Michelle Wismans. Ik ben begeleid door Mechtild Hoing, die ik hierbij hartelijk wil bedanken. Daarnaast dank ik Joyce Koolen (docent op Avans) hartelijk voor de prettige begeleiding tijdens mijn onderzoek.

# Samenvatting

Avans Hogeschool Sociale Studies heeft door signalen vanuit de Commissie Samson en Movisie aanleiding gezien om de lesmodules binnen de Sociale studies te vernieuwen. Commissie Samson geeft aan dat er te weinig aandacht voor het thema 'seksualiteit' is binnen de sociale opleidingen. Movisie geeft aan dat professionals niet specifiek genoeg opgeleid zijn rondom het thema 'seksualiteit' waardoor dit onderwerp minder snel besproken wordt. Beiden geven aan dat op het moment dat het thema beter besproken wordt tijdens de opleidingsjaren, de kans groter is dat bijvoorbeeld seksueel misbruik sneller gesignaleerd en aangepakt kan worden. Binnen de lesmodules zal dus het onderwerp seksualiteit geïmplementeerd worden.

Het Expertisecentrum Veiligheid van Avans heeft naar aanleiding hiervan opdracht gegeven om te onderzoeken welke competenties docenten van de Afdeling Sociale studies 's Hertogenbosch en Breda belangrijk vinden om seksualiteit bespreekbaar te maken. Kim Adriaanse heeft dit onderzoek uitgevoerd in Breda en Nina Jansen heeft dit onderzoek uitgevoerd in 's Hertogenbosch.

Het doel van dit onderzoek is om te achterhalen wat docenten op de Afdeling Sociale studies 's Hertogenbosch belangrijke competenties vinden om seksualiteit bespreekbaar te maken in de les, met als einddoel te zorgen dat alle docenten deze competenties beheersen zodat op het moment dat de nieuwe modules geïmplementeerd gaan worden, deze zo effectief mogelijk uitgevoerd worden door docenten.

Om een antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag is gebruik gemaakt van de Q-methodologie. Dit is een methode die de meningen van een populatie inventariseert en hier eventueel groepen van vormt met mensen die een mening delen. De Q-methodologie werkt met een Q-set. Dit is een kaartset met stellingen rondom het thema seksualiteit. Aan 17 docenten is gevraagd om deze stellingen te rangschikken van minst tot meest belangrijk. Daarnaast is een kort interview afgenomen waar docenten hun keuzes hebben toegelicht. In grote lijnen is hieruit gekomen dat docenten het belangrijk vinden om competent te zijn in het aannemen van een open houding als het gaat over het bespreekbaar maken van seksualiteit in de les. Daarnaast vinden zij het belangrijk om competent te zijn in het creëren en behouden van een veilige sfeer. Docenten geven aan dat zij graag op individuele wijze invulling willen geven aan de concrete uitvoering van de voorgelegde thema's omdat seksualiteit een persoonlijk onderwerp is.

Op basis hiervan wordt aanbevolen om wel met de competenties te werken die docenten hebben aangegeven als belangrijk, maar deze niet op te dragen als functiecompetenties. Door individuele leerdoelen met docenten op te stellen rondom deze competenties, kunnen docenten zelf invulling geven aan hun ontwikkeling ten aanzien hiervan.

Om te zorgen dat docenten deze competenties beheersen op het moment dat 'seksualiteit' geïmplementeerd zal worden binnen de lesmodules van Avans Hogeschool is een trainingsmiddag ontwikkeld waar docenten aan deel kunnen nemen. Dit zou een eerste stap kunnen zijn in hun ontwikkeling rondom de competenties die zij willen beheersen om seksualiteit bespreekbaar te maken in de les. In het innovatieplan wordt uitgewerkt hoe de trainingsmiddag ontwikkeld is en vorm zal krijgen. De ideeën en wensen van docenten staan centraal in de innovatie.

# Inhoudsopgave

Inleiding	6
1 Aanleiding	7
2 Doelstelling & Probleemstelling	
2.1 Verantwoording doelstelling en probleemstelling	9
2.2 Doelstelling	9
2.3 Probleemstelling	10
2.4 Onderzoeksvraag	10
3 Theoretisch kader	
3.1 Competenties	11
3.2 De invloed van persoonlijkheid op competenties	14
4 Onderzoeksaanpak	
4.1 Type onderzoek	17
4.1.1 Onderzoeksstrategie	17
4.2 Respondenten	19
4.3 Methode	20
4.2.1 Algemene uitleg Q-methodologie	20
4.2.2 Uitwerking van de Q-methodologie	21
4.2.3 Q-workshops	22
5 Resultaten	
5.1 Resultaten Q-sorts	23
5.2 Resultaten Q-interviews	26
5.3 Samenvatting	28
6 Conclusie	29
7 Discussie	
7.1 Validiteit & Betrouwbaarheid	31
7.2 Beschouwing	32
8 Innovatie & Implementatieplan	
8.1 Inleiding	33
8.1.1 Aanleiding	33
8.1.2 Doel van innovatie	33
8.2 Organisatie	33
8.2.1 Huidige situatie	33
8.2.2 Wensen	34
8.3 Onderzoek	34
8.3.1 Strategie	34
8.3.2 Resultaten	35
8.3.3 Conclusie	37
8.4 Innovatie	37
8.4.1 Uitgewerkte innovatie	37
8.4.2 Implementatie	39
Literatuurlijst	40
Bijlage	
1: Stellingen	43
2: Inventarisatie	45
3: Q-sort	46
4: Codering	47
5: Respondenten indeling	57
6: Resultaten	58
7: Beoordelingsadvies Opdrachtgever	62

# Inleiding

In 2012 liet de commissie Samson onderzoek doen naar seksueel misbruik in de jeugdzorg. De commissie constateerde in dit onderzoek onder andere dat studenten die later vanuit hun professie binnen hun werkveld te maken krijgen met (on)gewenst seksueel gedrag hier tijdens hun studie onvoldoende in worden begeleid. Er wordt in het onderwijsprogramma van hulpverleners in opleiding weinig tot geen aandacht besteed aan het bespreekbaar maken van seksualiteit, waaronder (on)gewenst seksueel gedrag (Commissie Samson, 2012).

In de praktijk blijkt dat in situaties waarin (on)gewenst seksueel gedrag een rol speelt, professionals vaak handelingsverlegen zijn (Movisie, 2010). Dit houdt in dat er onzekerheid is over hoe te handelen in een situatie waar (on)gewenst seksueel gedrag aan de orde is. Om ervoor te zorgen dat professionals seksueel gedrag beter bespreekbaar kunnen maken en dat zij in situaties waarin seksueel gedrag een rol speelt beter weten hoe zij moeten handelen is het belangrijk dat competenties die noodzakelijk zijn rondom dit thema worden opgenomen in het onderwijs. (In de resultaten van dit onderzoek wordt benoemd welke competenties dit zijn.) Op de eerste plaats moeten docenten over deze competenties beschikken en deze integreren in hun onderwijs zodat hun studenten beter weten hoe ze moeten handelen als ze binnen hun beroepspraktijk te maken krijgen met (on)gewenst seksueel gedrag. Kortom, om competente studenten op te leiden moeten docenten ook over bepaalde competenties beschikken. Dit onderzoek brengt in kaart welke competenties docenten zelf relevant vinden.

De onderzoeksopdracht komt vanuit het Expertisecentrum Veiligheid. Dit centrum kijkt vanuit 3 verschillende invalshoeken naar veiligheid: Een sociaal agogische invalshoek met als thema sociale interventie, een juridische invalshoek waar zij het thema veiligheid en recht aanhouden en een bestuurlijk-organisatorische invalshoek waar zij aandacht voor bestuurskundige en organisatiekundige aspecten hebben. Op deze manier wordt veiligheid een integraal en gezamenlijk object van studie. *'Het Expertisecentrum Veiligheid maakt een vertaling naar de opleidingen die zich voorbereiden op een functie in het betreffende beroepsveld'* (Avans Hogeschool, 2015).

Het Expertisecentrum bestaat uit 5 lectoraten. Deze belichten vraagstukken, elk vanuit hun eigen perspectief. Door te schakelen tussen verschillende disciplines verbreden en versterken zij elkaar. Het Expertisecentrum draagt bij aan de inhoudelijke kwaliteit van de opleidingen van Avans Hogeschool. Dit doen zij mede door het stimuleren van kennisontwikkeling. Zowel docenten als studenten ontwikkelen zich. Docenten door middel van het vergroten van hun professionaliteit en deskundigheid en studenten door het verbreden van hun competenties. De uitkomsten van onderzoeken vanuit het Expertisecentrum zijn direct toepasbaar binnen de opleiding (Avans Hogeschool, 2015).

# 1 Aanleiding

In dit hoofdstuk wordt beschreven welke signalen geleid hebben tot de uitvoering van dit onderzoek. Vanuit verschillende invalshoeken zijn signalen gegeven die hebben geleid tot dit onderzoek: Commissie Samson, Rouwvoet en Movisie. Het Expertisecentrum Veiligheid van Avans Hogeschool Sociale studies heeft deze signalen opgepakt en heeft vervolgens een onderzoek geïnitieerd. De vraag vanuit het Expertisecentrum is voortgekomen uit onderstaande signaleringen:

*'Het kabinet wil samen met professionals seksueel misbruik in de jeugdhulp terugdringen. Bijvoorbeeld door professionals gericht op te leiden. Zij kunnen dan seksueel misbruik sneller signaleren en tegengaan.'* (Rijksoverheid. 2012). De Commissie-Samson heeft op 8 oktober 2012 een publicatie uitgebracht genaamd: 'Onderzoek naar seksueel misbruik in de jeugdzorg.' De commissie wil een systeem creëren waar permanente educatie door en voor professionals ontstaat. De bedoeling van dit systeem is dat zowel voorkomen als signaleren en stoppen van seksueel misbruik een plaats krijgt (Rijksoverheid, 2012).

Doordat Commissie-Samson naar voren heeft gebracht dat het aantal seksuele misbruiken in de jeugdzorg veel voorkomt en professionals een belangrijke rol hebben in het signaleren hiervan, komt Rouvoet (oud-minister voor Jeugd en Gezin) met het voorstel dat opleidingen binnen de sociale sector meer aandacht gaan besteden aan het onderwerp seksualiteit. Dit houdt in dat zij dit onderwerp bespreekbaar moeten gaan maken in de lessen. Rouvoet pleit ervoor dat deze opleidingen het onderwerp seksualiteit verplicht in de modules plaatsen waarbij kennisoverdracht samen gaat met de bewustwording van eigen ervaringen ten aanzien van seksualiteit in de praktijk. Hierbij speelt veiligheid een belangrijke rol. Deze zal praktisch ingevuld moeten worden. Dit wil zeggen dat naast de modules er ook aandacht moet komen op de werkvloer voor dit onderwerp. Dit kan bijvoorbeeld tijdens supervisie/intervisie en eventueel bij sollicitatiegesprekken (Rijksoverheid, 2012).

Movisie (een landelijk kenniscentrum voor sociale vraagstukken) houdt zich o.a. bezig met vraagstukken over huiselijk en seksueel geweld. Bij dit centrum kwamen veel vragen met betrekking tot (on)gewenst seksueel gedrag. Hieruit hebben zij opgemerkt dat er veel behoefte is aan duidelijke criteria om seksueel gedrag van jongeren te kunnen duiden. Dat heeft ervoor gezorgd dat zij mee hebben gewerkt aan het door Sensoa (Vlaams expertisecentrum voor seksuele gezondheid) ontwikkelde vlaggensysteem. Het vlaggensysteem is een methodiek voor professionals om seksualiteit bespreekbaar te maken in de hulpverlening. Het vlaggensysteem is mogelijk een belangrijke methode die geïmplementeerd kan worden in de modules die ontwikkeld worden voor Avans Sociale studies om het thema 'seksualiteit' meer aan bod te laten komen in de les.

Naar aanleiding van de bovengenoemde signalen is het Expertisecentrum Veiligheid van Avans Hogeschool van start gegaan met het onderzoek naar 'Gezond seksueel gedrag in de residentiële jeugdzorg: Vlaggensysteem RJ' (Avans Hogeschool, 2015). Vanuit dit project werken meerdere organisaties mee als Movisie, TNO, Rutgers WPF en Accare. (Movisie, 2010). Avans Hogeschool Sociale studies heeft aanleiding gezien om 'Seksualiteit' als onderwerp binnen het onderwijs een duidelijke plaats te geven. Omdat het zowel voor docenten als studenten belangrijk is om duidelijke handvatten te hebben en over vaardigheden te beschikken met betrekking tot de omgang met het onderwerp seksualiteit in opleiding en werk. Aannemelijk is dat voor docenten het bespreekbaar maken van seksualiteit in de les niet vanzelfsprekend is. Mogelijk is het onderwerp seksualiteit een lastig onderwerp voor docenten om te bespreken. Op het moment dat dit

door docenten goed bespreekbaar wordt gemaakt, zal dit naar alle waarschijnlijkheid voor studenten ook het geval zijn wat mogelijk een positieve uitwerking heeft op hun handelen in hun beroepspraktijk. Dit heeft voor Avans Hogeschool Sociale studies geleid tot de vraag naar het onderzoek: 'Welke competenties vinden docenten op ASH belangrijk om seksualiteit bespreekbaar te maken in de les?' Door hier antwoord op te krijgen kan er gekeken worden naar een innovatie om de implementatie van de nieuwe modules rondom het thema 'seksualiteit' soepeler te laten verlopen.

Dit onderzoek is het vervolg op een onderzoek uit 2015 genaamd: 'Lesgeven over (on)gewenst seksueel gedrag in het hoger beroepsonderwijs.' (Bersselaar, 2015).

Deze opdracht komt vanuit het Expertisecentrum Veiligheid. Men kwam met de vraag wat docenten op de Academie Sociale studies 's Hertogenbosch aan competenties nodig hebben om seksualiteit bespreekbaar te maken in de les. In het eerste deel van het onderzoek hebben zowel Bregje van den Bersselaar als Irma van der Heijden een Q-set ontworpen voor een Q- studie. Een Q-set is een set kaartjes met stellingen erop. Deze stellingen zijn d.m.v. uitspraken van docenten, documentaires en literatuur samengesteld. In dit geval gaat het over competenties die docenten vinden dat zij nodig hebben om seksualiteit bespreekbaar te maken. Deze kaartjes worden uiteindelijk door docenten gerangschikt van minst tot meest belangrijk, om zo de meningen van docenten te achterhalen. In het tweede deel van het onderzoek, dat uitgevoerd gaat worden door Nina Jansen en Kim Adriaans, zal gewerkt worden met deze eerder ontwikkelde Q-set. Wat deze Q-set inhoudt, wordt verder uitgewerkt in hoofdstuk 4.3 en de uitgewerkte Q-set is terug te vinden in bijlage 1.

Ter verheldering zijn de signalen hieronder in het kort uitgewerkt op Macro-, Meso- en Microniveau:

#### Macro:

De overheid merkt op dat het aantal misbruiken onder jeugdigen veel te hoog is. Dit willen zij terug brengen door professionals te leren om eerder te signaleren en hierdoor seksueel misbruik sneller tegen te gaan.

#### Meso:

ASH (Academie Sociale studies 's Hertogenbosch) ziet in de signalering van de overheid aanleiding om haar onderwijs aan te passen en het onderwerp 'bespreekbaar *maken van seksualiteit*' onder te brengen in het curriculum.

#### Micro:

Een team docenten is gevraagd een nieuwe module te ontwikkelen omtrent dit onderwerp. Als gevolg hiervan moeten docenten van ASH over competenties (gaan) beschikken om seksualiteit bespreekbaar te maken in de les.



## 2 Doelstelling & Probleemstelling

### 2.1 Verantwoording doelstelling en probleemstelling

Deze onderzoeksvraag is onderdeel van een onderzoek wat uitgevoerd wordt door het Expertisecentrum Veiligheid van Avans Hogeschool genaamd: 'RAAK Pro-project 'Gezond seksueel gedrag in de residentiële jeugdzorg: Vlaggensysteem RJ.' Dit onderzoek is gestart op 1 mei 2013 en zal naar alle waarschijnlijkheid afgerond zijn op 1 mei 2017. Dit project wordt uitgevoerd in samenwerking met een aantal organisaties, namelijk: TNO, Rutgers, WPF, Accare en Movisie. Er zijn verschillende doelgroepen gekoppeld aan dit overkoepelende onderzoek. Er zijn deelonderzoeken specifiek gericht op de jongeren binnen de residentiële jeugdzorg, de professionals binnen de residentiële jeugdzorg en docenten die werkzaam zijn binnen relevante opleidingen in het Hoger Sociaal Agogisch Onderwijs.

Dit onderzoek is gericht op docenten die werkzaam zijn binnen relevante opleidingen in het Hoger Sociaal Agogisch Onderwijs. Gekozen is om dit onderzoek te richten op docenten van de Hogeschool Sociale studies 's Hertogenbosch.

Zoals eerder genoemd is in 2015 door studenten Brechtje v.d. Bresselaar en Irma v.d. Heijden een Q-set ontwikkeld. Deze set met kaartjes is gemaakt om inzicht te krijgen in wat een docent op ASH nodig heeft om adequaat les te geven met betrekking tot het onderwerp seksualiteit. In hoofdstuk 4.3 wordt verdere uitleg gegeven over de Q-methodologie en de Q-set die hieronder valt.

Dit is het vervolg onderzoek op het onderzoek van Brechtje v.d. Bresselaar en Irma van der Heijden (2015) waarin de eerder gemaakte Q-set uitgevoerd zal worden met docenten die werkzaam zijn op ASH. Aan de hand hiervan wordt inzichtelijk gemaakt wat zij belangrijke competenties vinden om seksualiteit bespreekbaar te maken in de les.

### 2.2 Doelstelling

Het doel van het onderzoek is om inzicht te krijgen in welke competenties docenten aangeven nodig te hebben om seksualiteit bespreekbaar te maken in de les. Hiervoor worden opvattingen van docenten op ASH geraadpleegd. Dit met behulp van de Q-methodologie. Daarnaast worden ook eerder gedane onderzoeken geraadpleegd.

Doel van de Q-set: De opvattingen en visies van docenten over de competenties die zij zelf aangeven nodig te hebben om adequaat les te kunnen geven met betrekking tot het bespreekbaar maken van seksualiteit inzichtelijk te maken.

Door deze competenties inzichtelijk te maken kunnen vervolgstappen worden ondernomen (waaronder het formuleren van leercompetenties) zodat alle docenten deze competenties beheersen. Dit met als doel om de docenten handvatten te bieden om de vernieuwde modules over seksualiteit zo effectief mogelijk te maken op de Hogeschool.

Toelichting op de Q-methodologie is terug te vinden in hoofdstuk 4.

## 2.3 Probleemstelling

Seksualiteit is een onderwerp waar vaak minder vrijuit over gesproken wordt. Het lijkt van belang dat de professional goed in staat is om seksualiteit bespreekbaar te maken. Commissie Samson (2012) heeft aangegeven dat professionals rondom dit thema beter opgeleid moeten worden. De opleiding Sociale studies in 's-Hertogenbosch constateert dat de leerlijn seksualiteit op dit moment onvoldoende ontwikkeld en op de actualiteit toegespitst is. Om dit onderwerp te integreren op de hogeschool wordt een nieuwe leerlijn ontworpen. Voor deze leerlijn worden bepaalde competenties van docenten verwacht. Het is echter nog niet voldoende duidelijk welke competenties dit zijn en welke competenties zowel door de docenten als door het opleidingsmanagement belangrijk gevonden worden. Er is behoefte aan een heldere competentiematrix voor docenten ten aanzien van de leerlijn seksualiteit, dit was de directe aanleiding voor het Expertisecentrum om hierin actie te ondernemen.

## 2.4 Onderzoeksvraag

Door antwoord te geven op de onderzoeksvraag zal de doelstelling bereikt worden. De doelstelling van het onderzoek is tevens de doelstelling van de Q-set. Hierdoor bestaat er maar één hoofdvraag en zijn deelvragen om deze hoofdvraag te beantwoorden overbodig. De onderzoeksvraag luidt:

*Welke competenties vinden docenten op ASH belangrijk om seksualiteit bespreekbaar te kunnen maken in de les?*

## 3 Theoretisch kader

### 3.1 Competenties

In dit hoofdstuk wordt omschreven wat bedoeld wordt met competenties en hoe deze een rol spelen in dit onderzoek. Eerst wordt algemene informatie over competenties gegeven, vervolgens wordt deze toegepast op het onderzoek.

Het begrip competenties kent meerdere definities met aanverwante begrippen als kennis, vaardigheden, functievereisten, gedragscriteria en kwalificaties (Mulder, 2001). Hieruit blijkt dat dit begrip nog niet uitgekristalliseerd is.

In de literatuur wordt onderscheid gemaakt tussen drie soorten competenties: *Werkcompetenties* zijn er om werk te kunnen uitvoeren (Kearns, 2001). Werkcompetenties richten zich op het uitvoeren van werkzaamheden in een werksituatie.

*Leercompetenties* zijn er om nieuwe werkcompetenties te ontwikkelen. Voor de inzetbaarheid van verschillende werksituaties is het van belang om competenties te blijven ontwikkelen en leren (Ministerie van OC&W, 1997). Leercompetenties duiden op het vermogen om vaardigheden en kennis te verwerken. Dit om in te kunnen spelen op verandering van verantwoordelijkheden en inhouden binnen het werkveld.

*Loopbaancompetenties* zijn competenties om zowel leer- als werkcompetenties te sturen. De werknemer wordt zelf de belangrijkste manager van zijn ontwikkeling. Zowel werk- als leercompetenties worden ingezet voor de persoonlijke loopbaanontwikkeling (Kearns, 2001).

De term beroepscompetenties is vervuld voor de term werkcompetenties. Meerdere auteurs (Arthur & Rousseau, 1996; Meijers & Wijers, 1997) geven een mogelijkheid aan dat door een dynamische arbeidsmarkt er steeds minder sprake zal zijn van beroepen. Er zal steeds meer gekeken worden naar het inzetten van capaciteiten. Hierdoor is de term 'beroepscompetenties' eventueel te statisch uitgedrukt. Werkcompetenties, leercompetenties en loopbaancompetenties zijn bepalend voor het verloop van de individuele loopbaan. Zo hebben zowel de ontwikkeling van kennis en vaardigheden als het uitvoeren van werk als competenties invloed op de ervaring van een werknemer.

Met betrekking tot het bespreekbaar maken van seksualiteit in het HBO kunnen competenties als volgt ingedeeld worden:

Werkcompetenties zijn gericht op het kunnen uitvoeren van de werkzaamheden van de docent in een les situatie gericht op het bespreekbaar maken van seksualiteit. Bijvoorbeeld: Als docent breng je gespecialiseerde informatie over op je studenten.

Leercompetenties komen voort uit de actualiteit van het werk van de docenten met betrekking tot het bespreekbaar maken van seksualiteit. Bijvoorbeeld: Als docent beschik je over voldoende specialisatie rondom seksualiteit.

Loopbaancompetenties komen voort uit de individuele ervaringen van docenten in het omgaan met seksualiteit. Bijvoorbeeld: De docent volgt actuele na/bijscholing op het gebied van de specialisaties rondom seksualiteit.

Uit de Q-studie die voor dit onderzoek gebruikt wordt komen kennis-, gedrags-, en attitude aspecten naar voren waarvan docenten aangeven in welke mate zij deze van belang vinden om voldoende bekwaam om te kunnen gaan met het bespreekbaar maken van seksualiteit in de les. Deze worden geformuleerd vanuit de kaarten die vervolgens weer worden omgezet in concrete werk-, leer- en loopbaancompetenties.

Enkele voorbeelden van uitspraken die op de kaarten staan zijn:

- ❖ *'Als docent beschik je over voldoende specialisatie rondom seksualiteit'* (kennis)
- ❖ *'Als docent heb je affiniteit met het onderwerp seksualiteit'* (attitude)
- ❖ *'Als docent kun je reflecteren op je eigen handelen bij het lesgeven over seksualiteit'* (gedrag)
- ❖ *'Als docent kun je kennis over seksualiteit overbrengen op de student'* (vaardigheid)
- ❖ *'Als docent heb je praktijkervaring over het bespreekbaar maken van seksualiteit'* (vaardigheden) (Heijden, 2015).

Aan de hand van de geformuleerde competentie uit de Q-studie en de reflectie hierop door de docenten, wordt een competentiematrix ontwikkeld. Deze matrix zal ertoe bijdragen dat docenten professioneler om kunnen gaan met dit onderwerp in de lessen. Dit moet vervolgens leiden tot een meer positieve ervaring met betrekking tot het bespreekbaar maken van seksualiteit. Mogelijk ervaren docenten hun lessen positiever op het moment dat zij meer bekwaam voor de klas staan en kunnen praten over seksualiteit .

### ***Hoe worden competenties benaderd?***

Competentiemanagement is een systematiek waardoor kennis, vaardigheden en kwaliteit van medewerkers inzichtelijk worden gemaakt en hierdoor optimaal ontwikkeld kunnen worden (encyclo, 2016). Volgens Simons (1999) zijn hier twee benaderingen in te onderscheiden; het sociaal-constructivisme en het cognitivisme. De onderscheiding hiervan komt tot uitdrukking in drie richtingen. Namelijk, communicatie over competenties, de omschrijving van competenties en de meetbaarheid van de competenties.

#### *Cognitivisme:*

- De communicatie over competenties  
Volgens Simons (1999) wordt uitgegaan van top-down denken. Hierin worden kerncompetenties vanuit de organisatie omgezet in functie competenties voor de medewerker.
- De omschrijving van competenties  
Een kerncompetentie wordt gezien als uniek vermogen om diensten te leveren binnen een organisatie (Quinn, 1992). Een functie competentie geeft eisen weer. Namelijk de eisen binnen een bepaalde functie die gesteld worden aan werknemers.
- De meetbaarheid van de competenties  
Door te kijken naar het waarneembare gedrag van een werknemer wordt gemeten of deze de competenties beheerst.

### *Sociaal- constructivisme:*

- De communicatie over competenties  
Hier wordt uitgegaan van interactie tussen werknemer en werkgever. Hier wordt gesproken over leerdoelstellingen van de werknemer en organisatiebelangen.
- De omschrijving van competenties  
Hier zijn vooral waarden, normen en de motivatie van belang. Motiveren, reflecteren, en plannen zijn onderdeel van de competentie.
- De meetbaarheid van de competenties  
Doordat competenties situatie gebonden zijn, is het minder makkelijk om deze te generaliseren. Hierdoor wordt de verantwoordelijkheid vooral bij de werknemer zelf gelegd. Daarnaast speelt observeren een rol. Dit weegt echter minder zwaar dan de zelfreflectie van de werknemer (Simons, 1999).

De competentiematrix die Avans wil ontwikkelen voor haar docenten m.b.t. de nieuwe module over het bespreekbaar maken van seksualiteit in de les wordt ingezet vanuit het sociaal constructivisme; het opleidingsmanagement gaat in samenwerking met de docenten deze matrix opstellen.

Avans Hogeschool ziet het als opleidingsbelang om ook op dit gebied (omgaan met seksualiteit) competente docenten in huis te hebben. Daarom heeft het management het initiatief genomen tot ontwikkeling en scholing en is er sprake van een *cognitivistische* aanpak (top-down). Verderop in het proces is meer sprake van de *sociaal-constructivistische* aanpak (bottom-up) omdat docenten uit hun ervaringen en opvattingen putten om tot de definiëring van de competenties te komen. In dit onderzoek komen verschillende aspecten naar voren vanuit zowel het constructivisme (functiecompetentie, kenniscompetentie) als het sociaal- constructivisme (attitude- en communicatievaardigheden).

Voor ASH is de meetbaarheid van de competenties nog ongewis maar wordt dit vooralsnog vooral toegekend aan de reflecties van de docenten.

### 3.2 De invloed van persoonlijkheid op competenties

In dit hoofdstuk wordt omschreven wat de persoonlijkheid van een docent voor mogelijke invloed heeft op de keuzes van competenties die hij of zij belangrijk vindt tijdens het bespreekbaar maken van seksualiteit in de les. Eerst wordt een stuk geschiedenis beschreven welke uiteindelijk heeft geleid tot een onderzoek van Kehily (2002). Dit onderzoek wordt in het tweede gedeelte beschreven.

In 1925 werd in de opleiding tot leraren en andere opvoeders al aandacht gevraagd voor het thema seksuele voorlichting en opvoeding (Kohnstamm, Groenewegen & de Graaf, 1925, p. III). De Universiteit van Amsterdam vond de seksuele opvoeding van jeugd zo belangrijk, dat zij de universiteit de taak gaf om problemen rondom seksualiteit bespreekbaar te maken met studenten. Hier werden drie voordrachten voor georganiseerd voor zowel opvoeders als leraren in opleiding (Kohnstamm, Groenewegen & de Graaf, 1925, p. VII). Onverwachts stonden prof. Ph. Kohnstamm, prof. dr. H.Y. Groenewegen en Mr. A. de Graaff voor een zaal met meer dan driehonderd mensen. Voor deze grote groep belangstellenden behandelde zij de onderwerpen: psychologie in de pubertijd, seksuele ethiek en seksuele pedagogiek.

De deskundigheid van professionals die de taak kregen om seksuele opvoeding van jeugdigen bespreekbaar te maken, werd van begin af aan gezien als een mix van persoonlijke eigenschappen en vakkennis. Het was nog onbekend welke rol de persoonlijkheid van de docent hierin speelde. *'Men kan veel kennis van zaken hebben, veel boeken hebben gelezen en cursussen gevolgd, maar wat de meeste invloed uitoefent op het kind is wat door de persoonlijkheid van de leraar wordt uitgestraald, of wij willen of niet'* (Graaff, 1925).

Tot op heden is nog steeds weinig bekend over de invloed van de persoonlijkheid van de docent op de seksuele vorming van jongeren. Er zijn enkele studies uitgevoerd naar de onderwijspraktijk van seksuele vorming op Nederlandse scholen (SCO-Kohnstamm Instituut, 2000). Een van deze onderzoeken gaat over de uitspraak van Kohnstamm en zijn collega's, waarin onderzocht wordt wat het gewicht van de persoonlijkheid van de docent in de seksuele opvoeding van jongeren is (Timmerman 2009). In dit onderzoek wordt onderscheid gemaakt tussen persoonlijke en professionele competenties (Beijaard, 2004). Er bestaat vrijwel geen literatuur over de invloed van de docent als persoon in het onderwijsproces (de leerprestaties). Toch wordt verondersteld dat persoonlijke opvattingen, eigenschappen en ervaringen van docenten een rol spelen in de praktijk van het lesgeven (Clandinin, 2006; Beijaard, 2004 ; Goodson & Numan, 2002).

Kehily (2002) heeft onderzocht wat de invloed van persoonlijke ervaringen op de docerstijl van de docent is met betrekking tot het bespreekbaar maken van seksualiteit. Zij liet aan de hand van interviews met docenten zien hoe ervaringen van deze docenten doorwerkten in de pedagogische visies van hen en de manier waarop zij lesgeven. Met ervaringen wordt onder andere bedoeld: de openheid waarmee over seksualiteit binnen het gezin werd gesproken en de inhoud van het bespreekbaar maken van seksualiteit in de opleiding tot leraar (Kehily, 2002). Aan dit onderzoek hebben in totaal 20 docenten deelgenomen.

Deze 20 docenten zijn tijdens dit onderzoek geïnterviewd. Om de samenhang tussen de persoon achter deze docenten en hun pedagogische opvattingen rondom seksualiteit te exploreren is tijdens de interviews aandacht besteed aan de volgende aspecten:

- De persoonlijkheid van de docent (A)
- De persoonlijke ervaringen in gezin en school (B)
- De persoonlijke competenties waarover een docent zou moeten beschikken om seksualiteit bespreekbaar te maken in de les (C)

### **(A) De persoonlijkheid van de docent**

Docenten geven in dit onderzoek aan dat de aanpak van hun lessen niet alleen gebaseerd is op de voorgeschreven kerndoelen of wat beschreven staat in de lesboeken en methodes, maar vooral op wat het beste aansluit bij hen als persoon. Het is opmerkelijk dat docenten zelf een duidelijke samenhang met persoonlijkheid benoemen. Bijvoorbeeld: *'Hoe ik seksuele vorming geef is heel sterk bepaald door hoe ik zelf ben. Ik vind het niet makkelijk om met compleet vreemde mensen te praten over seks.'* (Timmerman, 2009). De meerderheid geeft aan voorkeur te hebben om zelf te kiezen op welke wijze zij de beschikbare methode bespreekbaar maken met hun klas.

De verschillende persoonlijkheden worden zichtbaar in verschillende doceerstijlen. Circa de helft van de docenten geeft aan een 'open' houding aan te nemen. Deze docenten willen graag alles bespreekbaar maken. Een van de persoonlijke competenties die hieronder valt en als belangrijk wordt ervaren is 'openheid'.

Docenten met een zakelijke/afstandelijke doceerstijl geven aan dat ook hun persoonlijkheid een grote rol speelt. Deze docenten geven aan minder sterk te zijn in het bespreekbaar maken van sociaal-emotionele en persoonlijke onderwerpen waardoor een meer afstandelijke houding hen beter past. Dit heeft voor hen als gevolg dat zij minder ingaan op persoonlijke verhalen van studenten (Kehily, 2002).

### **(B) De persoonlijke ervaringen in gezin en school**

Een minder grote groep ervaart dat de eigen doceerstijl niet in het verlengde van de persoonlijkheid ligt maar wel dat de persoonlijke ervaringen van invloed kunnen zijn op de manier van lesgeven. Zo heeft circa de helft van de docenten een 'minder' open manier van seksuele vorming meegekregen van thuis uit. Docenten die wel een open manier van seksuele vorming hebben meegekregen van thuis uit, geven aan hier veel aan te hebben bij het bespreekbaar maken van seksualiteit (Kehily, 2002).

Naast de seksuele vorming vanuit het gezin of onderwijs, zijn er ook enkele docenten die aangeven dat een ingrijpende gebeurtenis invloed heeft op hun doceerstijl. Dit hoeft echter geen blijvende positieve of negatieve invloed te hebben. Zo vindt circa een kwart van de docenten dat de ervaring tijdens het lesgeven en de praktijkervaring die je opbouwt van groot belang is op de doceerstijl die door de jaren heen ontwikkeld wordt (Kehily, 2002).

### **(C) De persoonlijke competenties waarover een docent zou moeten beschikken om seksualiteit bespreekbaar te maken in de les**

Veronderstellende dat persoonlijkheid een rol speelt bij de doceerstijl tijdens het bespreekbaar maken van seksualiteit in de les, werd naar de persoonlijke competenties gevraagd die docenten als belangrijk ervaren tijdens het bespreekbaar maken van seksualiteit. Over het algemeen wordt door docenten aangegeven dat zij vinden dat ze niet over andere eigenschappen hoeven te beschikken bij het bespreekbaar maken van seksualiteit dan tijdens het bespreekbaar maken van andere onderwerpen (Kehily, 2002). Toch zijn er een aantal competenties naar voren gekomen die docenten sowieso nodig en belangrijk achten om seksualiteit bespreekbaar te maken. Driekwart docenten geven aan

dat 'openheid' een belangrijke competentie is die beheerst moet worden om seksualiteit bespreekbaar te maken. Daarnaast zijn er 10 docenten die aangeven dat het van belang is om over communicatieve competenties te beschikken. Zowel verbaal als non-verbaal. Hierbij wordt gedacht aan: vloeiende zinnen uitspreken, goed in staat zijn om te luisteren en signalen op pikken (Kehily, 2002). Circa een kwart van de docenten benoemd het belang van sociale competenties. Hierbij wordt gedacht aan: het creëren van een vertrouwde sfeer en inlevingsvermogen.

Naast openheid, communicatieve vaardigheden en sociale vaardigheden worden ook competenties als: humor, ruimdenkendheid en flexibiliteit genoemd. Wel wordt hierbij gezegd dat er aandacht moet zijn voor de afstand en nabijheid tussen studenten en docent. Deze docenten geven aan het belangrijk te vinden dat zij niet te persoonlijk zijn naar studenten (Kehily, 2002).



# 4 Onderzoeksplan

## 4.1 Type onderzoek

### Kwalitatief onderzoek

Dit onderzoek is een kwalitatief onderzoek omdat het voor een groot deel gebaseerd is op de beleving en meningen van docenten. In dit onderzoek gaat het om een 'small sample'-methodologie. Het primaire doel is inhoudelijke generaliseerbaarheid en niet generaliseerbaarheid naar een bredere populatie (Dinklo, 2006).

'Bij kwalitatieve methoden wordt niet of nauwelijks met cijfermatige gegevens gewerkt. De onderzoeker voert onderzoek uit in het 'veld' (ofwel 'in de werkelijkheid'). De onderzoeker is hierbij geïnteresseerd in de betekenis die onderzochte personen zelf aan situaties geven.' (Verhoeven, 2009).

Vaak worden de resultaten van een kwalitatief onderzoek als minder betrouwbaar ervaren. In dit onderzoek wordt gewerkt met de Q-methodologie (zie 4.3). Deze methodologie is getest en staat bekend als betrouwbaar (Akthar-Danesh, 2008).

#### 4.1.1 Onderzoeksstrategie

### Q-methodologie

Om antwoord te geven op de vraag: 'Wat vinden docenten op ASH belangrijke competenties om seksualiteit bespreekbaar te maken in de les?' is gebruik gemaakt van de Q-methodologie. De Q-methodologie is een oude, maar toch relatief onbekende onderzoeksmethode. Deze methode is geschikt in onderzoek naar interpersoonlijke relaties, opvattingen en belevingen. *'Met deze methode kunnen typologieën van verschillende meningen en houdingen worden geconstrueerd. Q-methodologie verenigt kwalitatieve en kwantitatieve onderzoekstechnieken in zich en kan als een echt hybride methode worden beschouwd, die de kwalitatief onderzoeker iets nieuws te bieden heeft.'* (Jedeloo & Staa, 2009).

De Q-methodologie bestaat zoals eerder genoemd onder andere uit een Q-set. Dit is een set bestaande uit 42 kaartjes met stellingen over het bespreekbaar maken van seksualiteit in de les. Aan docenten van ASH is gevraagd om deze stellingen te rangschikken van minst tot meest belangrijk. Deze rangschikking hebben zij uitgevoerd door de kaartjes in een trechtersvormige tabel te plaatsen waardoor inzichtelijk werd wat zij de belangrijkste en minder belangrijke stellingen vonden. Deze tabellen zijn in een programma ingevoerd. Dit programma rekent de overeenkomsten en verschillen van stellingen tussen docenten uit en heeft aan de hand hiervan groepen gevormd.

Deze stellingen zijn verkapte competenties. Door een zin te vormen, afgeleid van een competentie, is het voor een respondent aannemelijk makkelijker om deze te rangschikken dan wanneer de q-set zou bestaan uit korte woorden. Om correct antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag: 'Welke competenties vinden docenten op ASH belangrijk om seksualiteit bespreekbaar te kunnen maken in de les?' zullen in hoofdstuk 7: Conclusie de stellingen terug gevormd worden in competenties.

### Interviews

Om kleur te geven aan de rangschikking van docenten, werd na de legging van de q-set een kort interview gehouden. Hiervoor zijn twee hoofd topics gebruikt.

- De belangrijkste kaartjes
- De minst belangrijke kaartjes

Docenten hebben de keuze van de legging verantwoord aan de hand van vragen over deze twee uitersten. De antwoorden van de respondenten zijn terug te vinden in hoofdstuk 5.2, 'Resultaten van de interviews'.

Als laatst is aan docenten de vraag gesteld hoe Avans Hogeschool haar docenten handvatten zou kunnen bieden op het moment dat het onderwerp seksualiteit geïmplementeerd wordt in de nieuwe lesmodules. Deze vraag is gesteld om een zo passend mogelijke innovatie te ontwikkelen voor docenten van ASH. Aan de hand hiervan is een innovatieplan geschreven waar gekeken is naar de wensen en ideeën van docenten met als doel de implementatie zo soepel mogelijk te laten verlopen. Doordat docenten het gevoel hebben dat ze goed voorbereid de nieuwe modules gaan geven, is aannemelijk dat ze hierdoor een prettiger en zelfverzekerd gevoel krijgen wat weer van invloed kan zijn op de studenten. De uitspraken en het innovatieplan zijn terug te vinden in hoofdstuk 8: 'Innovatie en implementatie'.

### Literatuurstudie

Voor dit onderzoek zijn zowel boeken als artikelen en onderzoeken geraadpleegd. In de literatuurlijst is terug te vinden welke boeken voor dit onderzoek gebruikt zijn. De artikelen en onderzoeken die gebruikt zijn voor dit onderzoek zijn onder andere aangeboden door het Expertisecentrum Veiligheid van Avans Hogeschool. Daarnaast zijn artikelen en onderzoeken gevonden op websites als scholar.google.nl. Een aantal ingevoerde trefwoorden zijn:

Avans Hogeschool	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Expertisecentrum veiligheid</li> <li>- ASH</li> <li>- Competenties docenten</li> </ul>
Competenties	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Betekenis competenties</li> <li>- Onderscheid</li> <li>- Persoonlijke competenties</li> </ul>
Commissie Samson	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Residentiële jeugdzorg</li> <li>- Jong professionals</li> <li>- Seksualiteit</li> <li>-(on)gewenst seksueel gedrag</li> </ul>
Residentiële jeugdzorg	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Jong professionals</li> <li>- Seksualiteit</li> <li>- (on)gewenst seksueel gedrag</li> </ul>
Movisie	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Vlaggensysteem RJ</li> </ul>
Q-methodologie	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Uitleg</li> </ul>

## 4.2 Respondenten

De respondenten die benaderd zijn voor dit onderzoek zijn docenten van de Academie Sociale studies 's Hertogenbosch (ASH). De docenten van ASH worden in dit onderzoek *de populatie* genoemd (Verhoeven, 2011). Er zijn circa 100 docenten die werkzaam zijn op ASH. Door de grote populatie is het niet haalbaar om q-sets af te nemen bij alle docenten. Daarom is gekozen voor een 'steekproef'. Met een steekproef wordt het verzamelen van gegevens van een klein gedeelte van de populatie bedoeld (Verhoeven, 2011).

Allereerst is een algemene mail verstuurd naar alle docenten van ASH met daarin een uitnodiging om deel te nemen aan het onderzoek. Hier hebben vijf docenten op gereageerd. Vervolgens is aan de al deelnemende respondenten gevraagd of zij nog meer docenten konden enthousiasmeren en is gevraagd of zij een lijstje met namen wilde maken met docenten die mogelijk interesse zouden kunnen hebben als zij persoonlijk benaderd zouden worden. Aan de hand hiervan is een persoonlijke mail gestuurd naar deze docenten. Hierdoor zijn er nog een aantal respondenten bij gekomen. Van de tot op dat moment deelnemende respondenten is een overzicht gemaakt naar leeftijd, geslacht en ervaring binnen Avans. Er is een balans opgemaakt waaruit bleek dat er meer vrouwelijke dan mannelijke docenten deelnamen. Naar aanleiding hiervan is nogmaals contact opgenomen met een aantal mannelijke docenten met als doel om vrijwel evenveel mannelijke als vrouwelijke respondenten te werven. Daarnaast kwam uit de opgemaakte balans dat er met name jonge docenten tussen de 27 en de 40 deelnamen. Als gevolg hiervan zijn ook extra oudere docenten benaderd met de vraag om deel te nemen. Dit leverde nog een aantal respondenten op. Ook is gekeken naar de drie studierichtingen waar docenten werkzaam zijn. Uit het team docenten CMV zijn geen deelnemers naar voren gekomen. Ook niet na herhaalde oproep.

Door een zo gevarieerd mogelijke steekproef uit te voeren is het onderzoek betrouwbaarder en wordt een bredere groep binnen de populatie bereikt. Uiteindelijk zijn er 17 respondenten die hebben deelgenomen aan het onderzoek. Deze met een leeftijd tussen 27 jaar tot 60 jaar. De groep bestond uit 9 mannelijke respondenten en 8 vrouwelijke respondenten. De docent met de minste werkervaring binnen Avans werkt hier circa 1 jaar en de docent met de meeste werkervaring binnen Avans werkt hier 23 jaar. In bijlage 2 is een overzicht terug te vinden waarin meer achtergrondinformatie over de respondenten wordt weergegeven.

## 4.3 Methode

### 4.2.1 Algemene uitleg Q-methodologie

#### **Een algemene uitleg van de Q-methodologie:**

De Q-methodologie richt zich op het in beeld brengen van meningen of houdingen over een bepaald onderwerp. Zo kan een onderzoeker met deze methode verschillende groepen van deelnemers identificeren die eenzelfde of alternatieve mening delen. Hierbij kan de onderzoeker achterhalen welke overeenkomsten en verschillen er tussen deze groepen zijn (Jedeloo & Staa, 2009).

Tijdens een Q-methodologische studie, ook wel een Q-studie genoemd, wordt aan een groep respondenten de vraag gesteld om een set van stellingen te rangschikken van minst naar meest belangrijk. Deze stellingen betreffen onderwerpen van het onderzoek. Hierna wordt van de respondenten verwacht dat ze de keuzes kunnen toelichten. De gevonden factoren worden bijvoorbeeld discoursen, frames, typologieën of houdingen genoemd.

#### **Het doel van de Q-methodologie:**

Het doel van een Q-studie is niet om de prevalentie in een grote populatie te onderzoeken maar om hiervan de gedachtepatronen te achterhalen. Q-methodoloog Brown (1980) zegt dat het niet om het aantal gaat maar om *'the resrepresentation of different points of view, about the topic of study'*.

Voor het afnemen van de Q-set wordt een zo divers mogelijke groep respondenten gekozen. Zo wordt gekeken naar docenten met verschillende achtergronden, verschillende sekse, verschillende leeftijden en verschillende ervaringen om het beeld zo divers mogelijk te krijgen. Wel is het van belang dat alle docenten lesgeven op ASH.

#### **De stappen binnen een Q-studie:**

Een Q-studie kent een aantal stappen. De eerste stap is het vaststellen van een onderwerp van studie. Vervolgens komt het verzamelen van uitspraken (de concours), gevolgd door het terugbrengen van uitspraken tot een hanteerbare set (de Q-set) en het bepalen van deelnemers (de P-set) die de uiteindelijke set gaan leggen (de Q-sorting). De laatste stap is het analyseren en beschrijven van de gevonden factoren (Jedeloo & Staa, 2009).

#### **Selectie van deelnemers, de P-set:**

Volgens Brown (1980) bestaat de P-set, afkomstig van participants, uit 40 tot 60 deelnemers. Dit geldt echter voor grote en brede studies. Voor specifieke studies kan een kleiner aantal genoeg zijn. *'What is of interest ultimately are the factors with at least four or five persons defining each; beyond that, additional subjects add very little'*. De kern is het vertegenwoordigen van verschillende gezichtspunten (profielen of houdingen) ten aanzien van het onderwerp (Brown, 1980).

#### **De Q-sort-tabel:**

De respondenten sorteren de uitspraken op de Q-sort-tabel, ook wel Grit genoemd. De Grit heeft een quasi-normale verdeling, (zie afbeelding 1). Door de tabel wordt de deelnemer gedwongen tot het maken van keuzes. De procedure is erop gebaseerd dat specifieke uitspraken betekenis krijgen door deze te relateren aan andere uitspraken waardoor deze niet geïsoleerd bekeken kunnen worden.

Er zijn verschillende manieren om het sorteren van de uitspraken plaats te laten vinden. Dit kan bijvoorbeeld door middel van een individueel 'face-to-face'-interview. Een andere manier is in een groep waarbij iedereen individueel sorteert. Ook is het mogelijk

om dit schriftelijk of digitaal te doen. Voor dit onderzoek wordt gekozen voor het 'face-to-face'- interview Dit geeft de onderzoeker de 'meeste informatie voor interpretaties van de resultaten' (Jedeloo & Staa, 2009).

Aan de deelnemers wordt gevraagd om de uitspraken, die op kaartjes weergegeven staan, in drie stapels te verdelen; stapel 1 met de uitspraken waar de deelnemer het meest eens is, stapel 2 die 'neutralen' uitspraken bevat en stapel 3 met uitspraken waarmee men het minst eens is. Vervolgens worden de uitspraken op de Grit geplaatst. Hierbij is niet van belang welke uitspraken onder of boven komen te liggen. Wel is van belang of zij rechts of links komen te liggen. Links is het minst eens, midden is 'neutraal' en rechts is het meest eens met de uitspraak.

Na het verdelen van de kaarten wordt een toelichting op de keuzes gevraagd aan de respondenten. Voor de interpretatie, de beschrijving, de benaming van factoren en uiteindelijk de analyse is deze toelichting noodzakelijk. Bij het interpreteren van factoren worden enkele achtergrondvariabelen verzameld (zoals werkervaring, leeftijd, geloof) (Jedeloo & Staa, 2009).



**Afbeelding 1**

### **De analyse en interpretatie:**

Als alle Q-sorts verzameld zijn, worden deze ingevoerd in een data-analyseprogramma. PQMethod2.11 is een speciaal voor Q-studies ontwikkeld freeware softwareprogramma (Schmolck, 2002). Hiermee wordt de bovengenoemde 'by-person'-factoranalyse uitgevoerd. Als ieder individu een volstrekt eigen voorkeur zou hebben, zouden de Q-sorts niet met elkaar moeten correleren. Op het moment dat er clusters ontstaan, zijn deze door middel van factoranalyse te identificeren en is er wel te spreken van correlaties. De factoren worden beoordeeld op inhoudelijke relevantie en betekenis. Echter is bij een Q-studie de aanwezigheid van kwalitatieve informatie over het keuzeproces van de deelnemers onmisbaar (Jedeloo & Staa, 2009)

#### *4.2.2 Uitwerking van de Q-methodologie*

Volgens Exel & de Graaf (2005) kent de Q-methodologie in het kort 5 stappen:

1. Bepalen van de Q-concourse
2. Bepalen van de Q-set en de P-set
3. Q-sorting en aansluitende Q-interviews
4. De factor-analyse van de Q-sorts
5. De Interpretatie en beschrijving van de resultaten

In het onderzoek van Brechtje van de Bresselaar en Irma van der Heijden (2015) zijn zowel de Q-concourse als de Q-set al bepaald. In bijlage 1 zijn de door hun samengestelde stellingen terug te vinden.

Voor het bepalen van de P-set zijn een aantal meetbare factoren opgesteld zoals leeftijd en geslacht om zo een brede groep respondenten te werven waardoor het onderzoek een hogere betrouwbaarheid heeft en een completer beeld schetst.

Stap 3 'Q-sorting en aansluitende interviews' vond plaats op Avans Hogeschool 's Hertogenbosch. Er is een Grit gemaakt zoals deze in het onderzoek van Bresselaar en Heijden (2015) omschreven wordt. Daarnaast zijn de 42 stellingen geprint en geplastificeerd. Een voorbeeld van een gelegde q-set is terug te vinden in bijlage 3. Voor alle afspraken met respondenten is een ruimte op Avans gereserveerd zodat de respondent de mogelijkheid had om de Q-set ongestoord te rangschikken. Alle respondenten hebben de Q-set individueel gelegd. Zoals eerder genoemd in hoofdstuk 4.2.1 is gekozen voor het 'face-to-face'-interview. Hierdoor is meer informatie verkregen over de interpretaties van respondenten tijdens de leggingen waardoor de conclusie over de leggingen concreter wordt. De interviews zijn opgenomen, uitgeschreven en gecodeerd. Deze codering is terug te vinden in bijlage 4. In hoofdstuk 5: '*Resultaten*' wordt verder ingegaan op de interviews.

Voor stap 4 'Factor analyse' is getest hoeveel groepen er gevormd moesten worden om tot de meest passende resultaten te komen. Op het moment dat er groepen worden gevormd waar een aantal docenten niet goed binnenvallen (dit wordt aangetoond met getallen en procenten), zal er een ander aantal groepen gevormd moeten worden, tot alle docenten binnen een groep passen. Er zijn uiteindelijk twee groepen gevormd waarvan de gemiddelde legging per stelling is berekend. Deze berekeningen zijn terug te vinden in bijlage 6.

De laatste stap is onderverdeeld in twee resultaten. In resultaat één is uitgewerkt wat docenten de belangrijkste en minst belangrijke competenties vinden. In het tweede gedeelte van de resultaten wordt uitgewerkt wat docenten over deze stellingen hebben gezegd om zo betekenis te geven aan de gelegde q-sets.

#### 4.2.3 Q-workshops

Om op correcte wijze met de Q-methodologie te werken, is een cursus gevolgd over deze methode met als doel om bekwaam te worden in het werken met deze methode. Deze training bestaat uit drie dagdelen. Tijdens dagdeel 1 wordt algemene informatie verstrekt over de Q-methodologie en welke stappen gevolgd moeten worden om tot een analyse te komen. Op dagdeel 2 wordt gefocust op het maken van de Q-set en aan welke eisen deze moet voldoen om uiteindelijk tot betrouwbare conclusies te komen. Dagdeel 3 is gericht op het programma dat gebruikt wordt voor de methode. Hier wordt uitgelegd hoe het invoeren van zowel de stellingen (states) als het invoeren van de gelegde q-set tabels werkt. Daarnaast wordt tijdens dit dagdeel uitgelegd hoe de data geanalyseerd moet worden om tot interpretaties en conclusies te komen. De trainingen worden verzorgd door Maike Kooijmans (docent op ASB) en Timothy Stift (oud student Sociale studies) en vinden plaats op Avans Hogeschool Breda.

# 5 Resultaten

## 5.1 Resultaten Q-sorts

Om tot heldere resultaten te komen worden groepen gevormd van de respondenten. Op het moment dat de gemiddelden van alle uitspraken op de grit berekend worden, geeft dit niet weer wat docenten belangrijke competenties vinden om seksualiteit bespreekbaar te maken. Als één respondent een bepaalde stelling op minst belangrijk geplaatst heeft en een andere respondent deze stelling op belangrijkste heeft geplaatst, zal het gemiddelde hiervan in het midden liggen. Dit zou in de resultaten lijken te betekenen dat alle respondenten deze stelling niet heel belangrijk vinden maar ook niet heel onbelangrijk terwijl er duidelijk uitgesproken meningen over zijn. Op het moment dat er clusters worden gemaakt en passende meningen van respondenten bij elkaar worden gezet, zal uit de resultaten naar voren komen dat er een groep is die de stelling erg belangrijk vindt en een andere groep deze stelling juist het minst belangrijk vindt.

Door de hoeveelheid groepen uit te testen in het programma waarmee gewerkt wordt om de uitkomsten van de q-sorts te berekenen, wordt zichtbaar wat het beste aantal groepen is dat gevormd kan worden. Bij het vormen van zeven groepen werd zichtbaar dat zes van de zeventien respondenten buiten deze groepen vielen. Dit is te zien aan het percentage dat achter de respondenten staat. Zo stond bij deze respondenten in alle zeven groepen een percentage onder de 15 procent. Er is net zo lang geëxperimenteerd met groepen vormen tot iedere respondent binnen één groep een percentage van minimaal 40 procent had. Deze 40 procent bleek het hoogst haalbare percentage te zijn van respondenten die in dezelfde groep kunnen vallen. Uiteindelijk is dit gebeurd bij het vormen van twee groepen. De indeling en de percentages van deze groepen is terug te vinden in bijlage 5. Het wil niet zeggen dat iemand die 40 procent scoort binnen een groep, het maar met 40 procent van de leggingen van de stellingen eens is vergeleken met de rest van deze groep. Het kan zo zijn dat deze respondent alle stellingen net in een ander hokje heeft gelegd dan een andere respondent binnen deze groep, waardoor ze beide zeggen dat deze stelling belangrijk of niet belangrijk is maar de legging net niet overeen komt.

**Groep 1** bestaat uit de volgende respondenten:

- 6 respondenten zijn ouder dan 43 jaar - 5 respondenten zijn jonger dan 43 jaar.
- 6 respondenten zijn mannen - 5 respondenten zijn vrouwen
- 3 docenten werken binnen de richting SPH - 7 respondenten werken binnen de richting MWD - 1 docent werkt binnen de richtingen SPH, MWD en CMV.
- 4 respondenten zijn langer dan 10 jaar werkzaam op Avans - 7 respondenten zijn korter dan 10 jaar werkzaam op Avans.
- 1 Respondent is gelovig - 10 respondenten zijn niet gelovig.

**Groep 2** bestaat uit de volgende respondenten:

- 5 respondenten zijn ouder dan 43 jaar - 1 respondent is jonger dan 43 jaar.
- 4 respondenten zijn mannen - 2 respondenten zijn vrouwen
- 3 docenten werken binnen de richting SPH - 3 respondenten werken binnen de richting MWD.
- 2 respondenten zijn langer dan 10 jaar werkzaam op Avans - 4 respondenten zijn korter dan 10 jaar werkzaam op Avans.
- 6 respondenten zijn niet gelovig



De hoogste overeenkomsten vielen dus te berekenen bij een indeling van twee groepen. Binnen deze twee groepen zijn de gemiddelde leggingen berekend per uitspraak. Hiermee wordt bedoeld: de plek die de stelling heeft gekregen in de Grit op een schaal van -4 tot 4. Hierin is -4 het minst belangrijk en 4 het meest belangrijk.

Ter illustratie staan hieronder de eerste vijf uitspraken en de bijbehorende gemiddeldes.

Stelling	Groep 1 Plaats op Grit	Groep 2 Plaats op Grit
1. Als docent ben je in staat om grenzen aan te geven	0	-1
2. Als docent durf je seksualiteit bespreekbaar te maken	2	0
3. Als docent weet je het onderwerp seksualiteit aantrekkelijk te maken	-1	-3
4. Als docent heb je een goede relatie met de student	-1	-1
5. Als docent heb je oog voor het groepsdynamische proces	2	1

In totaal vielen elf respondenten binnen **groep 1** en vielen zes respondenten binnen **groep 2**. In bijlage 6 is het hele overzicht terug te vinden van de gemiddelden per stelling per groep. Hierin wordt ook met kleuren weergegeven welke stellingen, vergeleken in de twee groepen, dezelfde gemiddelden hebben en welke stellingen een gemiddelde hebben dat afwijkt met 1,2,3 of meer cijfers. Zo wordt zichtbaar dat er in totaal vijf stellingen zijn waarover de twee groepen een groot verschil van mening hebben. Deze stellingen zijn namelijk op de schaal van de Grit minimaal 4 plaatsen van elkaar verwijderd. Daarnaast zijn er zes stellingen die een verschil hebben van 3 plaatsen, zeven stellingen die een verschil hebben van 2 plaatsen, 15 stellingen die een verschil hebben van 1 plaats en in totaal 9 stellingen die beide groepen op dezelfde plaats op de Grit hebben geplaatst.

**Groep 1** vindt de volgende stellingen het meest belangrijk:

- Als docent kun je een veilige sfeer creëren tijdens het bespreekbaar maken van seksualiteit.
- Als docent kun je een veilige sfeer behouden wanneer het gaat over intieme onderwerpen.

**Groep 1** vindt de volgende stellingen het minst belangrijk:

- Als docent ben je duidelijk tijdens het lesgeven over seksualiteit.
- Als docent heb je een zakelijke/afstandelijke doceerstijl.

**Groep 2** vindt de volgende stellingen het meest belangrijk:

- Als docent kun je reflecteren op je eigen handelen bij het lesgeven over seksualiteit.
- Als docent heb je een open houding tijdens het lesgeven over seksualiteit

**Groep 2** vindt de volgende stellingen het minst belangrijk:

- Als docent beschik je over voldoende specialisatie rondom het thema seksualiteit.
- Als docent heb je een zakelijke/afstandelijke doceerstijl.



Voor alle bovengenoemde stellingen geldt voor beide groepen dat ze het in zoverre met elkaar eens zijn dat de belangrijkste stellingen van groep 1, ook als belangrijk ervaren worden voor groep 2 en andersom. Alleen de stelling: *'Als docent kun je reflecteren op je eigen handelen bij het lesgeven over seksualiteit'* wordt anders geplaatst in deze groepen. Groep 2 vindt dit een van de belangrijkste stellingen terwijl groep 1 dit geplaatst heeft op as -1.

Over de stelling: *'Als docent heb je een zakelijke/afstandelijke doceerstijl'* zijn beide groepen het totaal met elkaar eens. Beide hebben deze stelling op - 4, ofwel minst belangrijk, geplaatst.

Andere stellingen die zowel groep 1 als groep 2 even belangrijk vinden zijn:

- Als docent heb je lef om seksualiteit bespreekbaar te maken. (geplaatst op as 1)
- Als docent heb je respect voor de seksualiteit van de student. (geplaatst op as 3)

Daarnaast vinden zowel groep 1 als groep 2 de volgende stellingen belangrijk:

- Als docent durf je jezelf kwetsbaar op te stellen tijdens het bespreekbaar maken van seksualiteit. (groep 1: as 1 / groep 2: as 2)
- Als docent ben je bewust van de mogelijke kwetsbaarheden van de student, bijvoorbeeld de geaardheid. (groep 1: as 2 / groep 2: as 3)
- Als docent kun je reflectief luisteren naar de student wanneer het gaat over intieme onderwerpen. (groep 1: as 1 / groep 2: as 2)

Stellingen die beide groepen minder belangrijk vinden zijn:

- Als docent voorkom je dat het onderwerp seksualiteit vermeden wordt tijdens de les. (groep 1: as -1 / groep 2: as -1)
- Als docent heb je cognitieve feiten kennis over (on)gewenst seksueel gedrag. (groep 1: as -2 / groep 2: as -1)
- Als docent kun je kennis over seksualiteit overbrengen op de student. (groep 1: as -1 / groep 2: as -2)

Stellingen die de groepen geplaatst hebben met een verschil van meer dan 3 plaatsen zijn:

- Als docent kun je humor inzetten tijdens het bespreekbaar maken van seksualiteit in de les. (groep 1: as -1 / groep 2: as 3)
- Als docent kun je direct zijn tijdens het bespreekbaar maken van (on)gewenst seksueel gedrag. (groep 1: -3 / groep 2: 1)
- Als docent geef je de student voldoende ruimte om seksualiteit bespreekbaar te maken. (groep 1: 2 / groep 2: -2)
- Als docent bewaak je de privacy van de student met betrekking tot zijn eigen seksualiteit.  
(groep 1: 3 / groep 2: -3)
- Als docent kun je reflecteren op je eigen handelen bij het lesgeven over seksualiteit.  
(groep 1: -1 / groep 2: 4)

## 5.2 Resultaten Q-interviews

Aan de respondenten is gevraagd waarom zij hebben gekozen voor de twee stellingen die zij bij belangrijkste en minst belangrijk hebben gelegd. Daarnaast hebben sommige docenten uit zichzelf een uitspraak gedaan over de andere stellingen.

Hieronder wordt per stelling in het kort weergegeven wat de respondenten over de belangrijkste en minst belangrijke stellingen gezegd hebben om de motieven van de respondenten beter in beeld te brengen. Niet alle respondenten hebben over dezelfde stellingen een uitspraak gedaan. Dit betekent dat hieronder niet gesproken wordt over alle docenten maar over het gedeelte dat hierover gesproken heeft. De volledig uitgewerkte uitspraken zijn terug te vinden in bijlage 4.

- *Als docent kun je een veilige sfeer creëren tijdens het bespreekbaar maken van seksualiteit / Als docent kun je een veilige sfeer behouden wanneer het gaat over intieme onderwerpen. (10 respondenten spraken hierover)*  
Vier respondenten hebben benoemd dat er nog steeds een taboe rust op het thema seksualiteit. Men merkt op dat door een veilige sfeer de drempel lager wordt om dit toch te bespreken. Respondenten geven aan dat studenten zich niet open zullen stellen op het moment dat zij zich niet veilig voelen. Studenten moeten zichzelf kunnen zijn, dit kan gemakkelijker op het moment dat er sprake is van een veilige sfeer in de klas.
- *Als docent ben je duidelijk tijdens het lesgeven over seksualiteit. (10 respondenten spraken hierover)*  
Alle tien de respondenten geven aan dat zij het niet belangrijk vinden om competent te zijn in het duidelijk zijn tijdens het lesgeven over seksualiteit. Zeven respondenten benoemen het belangrijk te vinden om in gesprek te gaan met studenten. Zij geven aan dat op het moment dat dingen niet duidelijk zijn, er juist ruimte gecreëerd wordt om het onderwerp bespreekbaar te maken. Daarnaast zijn er twee respondenten die vinden dat studenten genoeg veiligheid moeten voelen om aan te geven wanneer iets niet duidelijk is.
- *Als docent heb je een zakelijke/afstandelijke doceerstijl nodig om les te geven over seksualiteit. (17 respondenten spraken hierover)*  
Alle respondenten geven aan dat dit niet nodig is en een enkeling zegt dat het juist iets is wat je absoluut niet moet doen. *'Dit vind ik echt onzin, geen idee waarom dit nodig is. Het zou je stijl kunnen zijn maar dit hoeft absoluut niet.'* (Persoonlijke communicatie, Bijlage 4). Vijf respondenten zeggen dat seksualiteit een persoonlijk onderwerp is waarvoor je je open moet stellen zodat studenten zich veilig voelen. Er wordt benoemd dat een zakelijke/afstandelijke houding haaks op het thema staat. Een respondent spreekt over dat je oprecht betrokken moet zijn bij dit onderwerp. Een andere respondent zegt dat je door een zakelijke/afstandelijke houding een ongelijkwaardige verhouding tussen studenten en docenten krijgt. Volgens vijf respondenten is het belangrijker om een open en eerlijke houding aan te nemen. Er zijn twee respondenten die zeggen dat ze denken dat de drempel verlaagd kan worden door afstandelijk met kennis te komen, maar dat dit waarschijnlijk als te zakelijk wordt ervaren door studenten.

- *Als docent kun je reflecteren op je eigen handelen bij het lesgeven over seksualiteit. (4 respondenten spraken hierover)*

Alle vier de respondenten geven aan dat ze het belangrijk vinden om competent te zijn in het reflecteren op hun eigen handelen. Twee respondenten geven aan dat iedere student anders is en je door te reflecteren beter kunt aansluiten op de behoeftes van studenten. Alle respondenten geven aan dat je beter aan kunt sluiten op studenten als je van elkaar weet wat er verwacht wordt en je hierover in gesprek kunt gaan. Daarnaast geeft een respondent aan dat je signalen uit de klas beter kunt interpreteren als je weet wat studenten prettig vinden en als studenten weten wat de docent prettig vindt.
- *Als docent heb je een open houding tijdens het lesgeven over seksualiteit. (6 respondenten spraken hierover)*

Een open houding wordt als belangrijk ervaren door alle 6 de respondenten. Zij geven aan dat je de ander uitnodigt om open te zijn door dit zelf ook te doen. De helft van deze respondenten geeft aan dat je je open moet opstellen om ook een open houding terug te verwachten van studenten. Daarnaast geeft een respondent aan deze houding altijd te ervaren als belangrijk. Door een open houding kun je het meeste bereiken bij je studenten.
- *Als docent beschik je over voldoende specialisatie rondom het thema seksualiteit. (5 respondenten spraken hierover)*

Alle respondenten geven aan dat het competent zijn in het hebben van voldoende specialisatie rondom het thema seksualiteit niet nodig is. Twee respondenten geven aan dat het zou kunnen helpen maar dat dit geen vereiste is. Drie docenten geven aan dat het belangrijker is om met studenten in gesprek te gaan, hier heb je volgens hen geen specialisatie voor nodig. Een respondent geeft hierbij aan dat iedereen met seksualiteit te maken heeft waardoor iedereen al ervaring heeft met het onderwerp.

## 5.3 Samenvatting

Er zijn twee groepen gevormd van de respondenten die hebben deelgenomen aan het onderzoek. Dit aan de hand van het berekenen van de gemiddelden per respondent per stelling. Hier worden de respondenten vergeleken met elkaar en is gekeken welke respondenten dezelfde mening delen over de plaatsing van de stellingen op de verschillende assen in de Grit. In groep 1 zijn elf respondenten geplaatst die dezelfde mening delen en in groep 2 zijn zes respondenten geplaatst die dezelfde mening delen.

Groep 1 vindt het belangrijk dat zij competent zijn in de volgende stellingen:

- Als docent kun je een veilige sfeer creëren tijdens het bespreekbaar maken van seksualiteit.
- Als docent kun je een veilige sfeer behouden wanneer het gaat over intieme onderwerpen.
- Als docent heb je lef om seksualiteit bespreekbaar te maken.
- Als docent heb je respect voor de seksualiteit van de student.
- Als docent durf je jezelf kwetsbaar op te stellen tijdens het bespreekbaar maken van seksualiteit.
- Als docent ben je bewust van de mogelijke kwetsbaarheden van de student, bijvoorbeeld de geaardheid.
- Als docent kun je reflectief luisteren naar de student wanneer het gaat over intieme onderwerpen.

Groep 2 vindt het belangrijk dat zij competent zijn in de volgende stellingen:

- Als docent kun je reflecteren op je eigen handelen bij het lesgeven over seksualiteit.
- Als docent heb je een open houding tijdens het lesgeven over seksualiteit
- Als docent heb je lef om seksualiteit bespreekbaar te maken.
- Als docent heb je respect voor de seksualiteit van de student.
- Als docent durf je jezelf kwetsbaar op te stellen tijdens het bespreekbaar maken van seksualiteit.
- Als docent ben je bewust van de mogelijke kwetsbaarheden van de student, bijvoorbeeld de geaardheid.
- Als docent kun je reflectief luisteren naar de student wanneer het gaat over intieme onderwerpen.

Groep 1 vindt de stelling: *‘Als docent kun je reflecteren op je eigen handelen bij het lesgeven over seksualiteit’* een stuk minder belangrijk dan groep 2. Verder zijn beide groepen het met elkaar eens dat alle bovengenoemde stellingen die vallen onder groep 1 en 2 belangrijk zijn.

De stellingen waar de twee groepen een afwijkende keuze hebben gemaakt die groter is dan 3 plaatsen zijn:

- Als docent kun je humor inzetten tijdens het bespreekbaar maken van seksualiteit in de les.
- Als docent kun je direct zijn tijdens het bespreekbaar maken van (on)gewenst seksueel gedrag.
- Als docent geef je de student voldoende ruimte om seksualiteit bespreekbaar te maken.
- Als docent bewaak je de privacy van de student met betrekking tot zijn eigen seksualiteit.
- Als docent kun je reflecteren op je eigen handelen bij het lesgeven over seksualiteit.

## 6 Conclusie

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de hoofdvraag van het onderzoek door conclusies te trekken uit de resultaten van de Q-legging. Er worden ook verbanden gelegd met de opgedane literatuur.

Er zijn twee groepen gevormd om de resultaten van de Q-legging weer te geven. Groep 1 vindt het belangrijk om competent te zijn in het creëren en behouden van veiligheid tijdens het bespreekbaar maken van seksualiteit. Groep 2 vindt het belangrijk om competent te zijn in het aannemen van een open houding tijdens het bespreekbaar maken van seksualiteit. Als verder gekeken wordt naar de keuze voor deze twee stellingen, kan geconcludeerd worden dat beide groepen beide stellingen het belangrijkste vinden. Groep 1 heeft gekozen om veiligheid als belangrijkste neer te leggen, omdat de respondenten denken dat je door het creëren en behouden van veiligheid, sneller op een open manier met elkaar kunt praten over seksualiteit. De reden dat groep 2 gekozen heeft om de stelling *'Als docent heb je een open houding tijdens het lesgeven over seksualiteit'* als belangrijkste te plaatsen is omdat zij aangeven dat je een veilige sfeer creëert door een open houding aan te nemen. Beide groepen vinden het dus belangrijk om een veilige sfeer te creëren en deze te behouden zodat zij open over seksualiteit kunnen communiceren met studenten.

Tijdens het onderzoek is onderscheid gemaakt in een aantal factoren namelijk: Leeftijd, geslacht, werktijd binnen Avans, studierichting binnen Avans en religie. Deze factoren blijken geen aantoonbare invloed te hebben op de resultaten. Zowel in groep 1 als groep 2 tonen, jonger en ouder, beide seksen, kortere en langere werktijd bij Avans en de verschillende richtingen binnen Avans nagenoeg dezelfde resultaten. Ook de enige respondent die gelovig is, toont een hoog percentage binnen groep 1. Zijn legging is vrijwel identiek aan de andere leggingen binnen groep 1. Hieruit kan geconcludeerd worden dat zijn gelovige achtergrond in elk geval geen afwijkende invloed heeft gehad.

Kehily (2002) geeft aan dat in haar onderzoek ruim driekwart van de docenten 'openheid' een belangrijke competentie vindt die beheerst moet worden. Dit komt overeen met de resultaten van de Q-legging. Je kunt stellen dat als op het moment dat twee verschillende onderzoeken met twee verschillende groepen respondenten dezelfde resultaten geeft over het belang van het beheersen van de competentie 'openheid', dit geldt voor een grotere doelgroep dan alleen de respondenten die deel hebben genomen aan beide onderzoeken. Ook voor de competentie 'creëren van veiligheid', geldt dat het grote belang hiervan in beide onderzoeken naar voren komt.

Om antwoord te geven op de hoofdvraag is gekozen voor de zeven meest belangrijk gevonden competenties. Docenten vinden het belangrijk om competent te zijn in:

- Een open houding aannemen.
- Het creëren van veiligheid.
- Het behouden van veiligheid.
- Respect hebben voor de seksualiteit van de student.
- Je kwetsbaar op durven stellen.
- Het bewust zijn van de mogelijke kwetsbaarheid van de student.
- Reflectief kunnen luisteren.

Er wordt onderscheid gemaakt in type competenties, namelijk, werk-, leer- en loopbaancompetenties (Kearns, 2001). Uit resultaten van de Q-set kan geconcludeerd worden dat de competenties die docenten belangrijk achten, voornamelijk werkcompetenties zijn. Zij zijn vooral bezig met het belang van de student en wat voor invloed de docent heeft op de student als gekeken wordt naar de houding, de vaardigheden en de beleving. Zij vinden 'kennis overdragen' minder belangrijk binnen het thema 'seksualiteit'. Zij zijn minder bezig met kennis aspecten en meer gericht op de attitude. Docenten geven aan dat het niet erg is om fouten te maken of iets niet te weten en dat een kwetsbare opstelling hierin juist aanleiding kan zijn tot gesprek.

Het onderzoek is niet gericht op de feitelijke aanwezigheid van de competenties en daarmee is geen conclusie te trekken over aan welke competenties gewerkt moet worden. Dit zal een individueel leertraject zijn. De meerderheid van de docenten geeft bovendien aan dat zij op individuele wijze kennis en vaardigheden willen ontwikkelen omdat zij ook op een persoonlijke manier willen kunnen handelen in de les. Gekeken naar het onderscheid dat gemaakt wordt om competenties te benaderen vanuit het '*Cognitivistisme*' en het '*Sociaal- constructivisme*' (Simons, 1999), kan geconcludeerd worden dat een benadering vanuit het '*Sociaal- constructivisme*' het meest aansluit bij de wensen van docenten. Dit betekent dat Avans de bovenstaande competenties als matrix kan gebruiken als uitgangspunt voor een individueel ontwikkel traject voor de docent.

# 7 Discussie

## 7.1 Betrouwbaarheid & Validiteit

In dit hoofdstuk wordt de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek nagegaan.

### Betrouwbaarheid:

#### **Resultaten verwerken**

Bij het afnemen van de Q-sets is na iedere legging een foto van de Grit gemaakt en zijn alle interviews met respondenten opgenomen. De interviews zijn letterlijk uitgetypt en in een tabel geplaatst die terug te vinden is in bijlage 4. Iedere Q-legging is handmatig in de computer ingevoerd. Het programma controleert of er dubbele getallen ingevoerd zijn of juist getallen overgeslagen zijn. Zo is het niet mogelijk om stellingen gekoppeld aan een getal verkeerd in te voeren. Wel is het mogelijk om getallen om te wisselen. Door alle getallen een aantal keer te controleren is uitgesloten dat hier fouten in zijn gemaakt.

#### **Q-set**

Er is door respondenten veel feedback teruggegeven over de Q-set waarmee gewerkt is. Feedback van respondenten:

- ‘De kaartjes waren niet altijd even duidelijk.’
- ‘Er zijn veel kaartjes die hetzelfde herhalen.’
- ‘Veel kaartjes liggen dicht bij elkaar qua betekenis.’
- ‘Veel stellingen zijn sowieso belangrijk tijdens lesgeven. Niet specifiek voor dit onderwerp.’
- ‘Sommige kaartjes waren voor mij niet helder.’
- ‘Er zijn teveel kaartjes en deze lijken ook erg veel op elkaar.’
- ‘Ik heb veel kaartjes in het midden gelegd die al veel leken op kaartjes die ik bij belangrijk heb gelegd.’

Tijdens het leggen van de Q-set mochten de respondenten niets vragen over de betekenis van de stellingen omdat het gaat om eigen interpretaties bij de Q-methodologie. Op het moment dat er veel onduidelijkheden zijn over wat er met de stellingen bedoeld wordt, worden deze misschien anders geplaatst in de Grit. Opvallend was dat de stellingen die voor docenten niet helemaal helder waren, sneller in het midden van de Grit geplaatst zijn. Uiteindelijk is gekeken naar de stellingen die docenten als belangrijkste achtten waardoor aannemelijk is dat de stellingen die hier geplaatst zijn wel helder waren en dus de onduidelijkheden geen invloed hebben gehad op de uitkomst van het onderzoek.

#### **Literatuur**

Er is een aantal bronnen gebruikt van vóór het jaar 2000. Er is weinig geschreven over de competenties die docenten moeten beheersen om seksualiteit bespreekbaar te maken. Hierdoor is het onderzoek niet sterk onderbouwt met literatuur. De lezer moet er rekening mee houden dat het onderzoek gebaseerd is op de meningen van docenten van de Academie Sociale studies 's Hertogenbosch. Wel is er een logisch verband gevonden met eerder onderzoek van Kehily (2002) wat de betrouwbaarheid ten goede komt.

#### **Conclusies**

Er is een brede groep respondenten benaderd. Zo is er gekeken naar een aantal meetbare factoren als leeftijd, geslacht, werkervaring en studierichting. Daarnaast is een overeenkomend eerder onderzoek uitgewerkt en vergeleken met dit onderzoek. In het



onderzoek van Kahily (2002) is een andere groep respondenten gebruikt. Hier zijn veel resultaten uitgekomen die overeenkomen met de resultaten van dit onderzoek. Door al deze factoren is aannemelijk dat de docenten die mee hebben gedaan aan het onderzoek, ook spreken voor hun collega's op ASH die wel bij de doelgroep horen maar niet hebben deelgenomen aan het onderzoek.

Er is gekozen voor een opsomming van zeven competenties omdat dit competenties zijn die door alle 17 docenten als belangrijk worden gezien. Dit wil niet zeggen dat de andere competenties niet aan de orde zijn maar het lijstje van zeven competenties biedt een overzichtelijk handvat bij de implementatie van de nieuwe modules.

#### Validiteit:

Een onderwerp als 'seksualiteit' wordt ervaren als een gevoelig onderwerp waarbij de kans groter is dat hier sociaal wenselijk over gesproken wordt (Scribbr, 2016). Om dit gedeeltelijk te voorkomen is gezorgd dat Kim Adriaans, studerende in 's Hertogenbosch, in Breda onderzoek heeft gedaan waar Nina Jansen juist in Breda studeert en onderzoek heeft gedaan in 's Hertogenbosch. Zo waren docenten en onderzoeker onbekend voor elkaar wat mogelijk de objectiviteit ten goede komt. Belangrijker in dit verband is dat docenten gereageerd hebben op stellingen en dat het interview diende als ondersteuning maar niet om de resultaten te bepalen.

Er mag gesproken worden van Externe validiteit doordat de resultaten gegeneraliseerd kunnen worden (Scribbr, 2016). Alle stellingen van de q-set gaan over een reële omgeving en de respondenten kunnen zich identificeren doordat zij zelf werkzaam zijn en lesgeven aan studenten op Avans Hogeschool 's Hertogenbosch.

## 7.2 Beschouwing

Toen ik begon aan dit onderzoek ben ik nagegaan wat ik zelf van docenten zou verwachten op het moment dat het gaat over het thema 'seksualiteit' in de les. Met dit als uitgangspunt heb ik de Q-set gelegd. Over het algemeen kwam mijn legging overeen met de resultaten van de docenten.

Kritisch beschouwd vind ik mijn onderzoek weinig verrassend en diepgaand. Toch denk ik dat het een zinvolle bijdrage kan zijn aan de ontwikkeling van de modules die geïmplementeerd gaan worden omdat antwoord is gegeven op de hoofdvraag. De resultaten die uiteindelijk uit het onderzoek zijn gekomen zijn al dan niet verrassend maar wel duidelijk. Het is voor de hand liggend dat iedereen die het onderwerp seksualiteit bespreekbaar wil maken, dit in een veilige en open sfeer wil doen. Seksualiteit is een persoonlijk onderwerp en hier zal dus ook op een persoonlijke manier mee om moeten worden gegaan.

Wat me opgevallen is bij het onderzoek, vooral uit de interviews, is dat alle docenten de implementatie van de nieuwe modules van harte ondersteunen maar hierbij opmerken niet te zitten wachten op formats en structuren waarbinnen gehandeld moet worden maar graag aandacht besteden aan de individuele werkwijzen.

Het is voorbij het doel van dit onderzoek om te bepalen of docenten de competenties die zij belangrijk achten ook daadwerkelijk beheersen. Een vervolg onderzoek kan zich richten op individuele docenten en het uitgangspunt vormen voor de interne scholing.



# 8 Innovatie & Implementatieplan

## *Trainingsmiddag voor docenten van Sociale studies 's Hertogenbosch*

### 8.1 Inleiding

#### *8.1.1 Aanleiding*

Binnen de opleiding Sociale studies van Avans Hogeschool, wordt binnenkort het thema 'seksualiteit' geïmplementeerd in de lesmodulen. In het onderzoek wat in hoofdstuk 1 t/m hoofdstuk 7 uitgewerkt is, staat beschreven wat docenten van deze afdeling belangrijke competenties vinden om seksualiteit bespreekbaar te maken in de les. In hoofdstuk 6 wordt geconcludeerd dat er twee groepen docenten zijn die beiden een mening hebben over competenties die nodig zouden zijn om seksualiteit bespreekbaar te maken. Hier komt vooral naar voren dat het gaat om de veiligheid van de student. Seksualiteit is een gevoelig onderwerp waar goed mee om moet worden gegaan. Er is nu geïnventariseerd wat docenten belangrijk vinden om te kunnen, maar nog niet hoe zij kunnen zorgen dat ze daadwerkelijk deze kennis en vaardigheden zullen beheersen op het moment dat de nieuwe modulen geïmplementeerd worden. Naar aanleiding hiervan is gekeken wat Avans aan handvatten zou kunnen bieden om docenten een stap in de goede richting te helpen en is er een innovatie gemaakt.

#### *8.1.2 Doel van innovatie*

Het doel van deze innovatie is om docenten van de Academie Sociale studies 's Hertogenbosch handvatten te bieden om zo de implementatie rondom het thema 'seksualiteit', te versoepelen. Docenten hebben al aangegeven wat zij belangrijke competenties vinden die zij moeten beheersen om dit thema te bespreken. De volgende stap is het ontwikkelen van deze competenties. Deze innovatie is bedoeld als opstap zodat alle docenten een goede basis hebben en van hieruit een individuele ontwikkeling kunnen uitzetten.

### 8.2 Organisatieomschrijving

#### *8.2.1 Huidige situatie*

Avans is een hogeschool die opleidingen aanbiedt in het hoger onderwijs. Er zijn hogescholen gevestigd in Breda, 's Hertogenbosch en Tilburg. Sociale studies is een van de opleidingen die deze hogeschool aanbiedt. Deze opleiding kent vier leerjaren waarin ieder leerjaar diverse vakken aan bod komen. Naast de contact gebonden uren volgen studenten zowel in het tweede als derde lesjaar stage binnen het sociaal agogisch werkveld. In het vierde jaar wordt door studenten een minor gevolgd en een onderzoek uitgevoerd. Gedurende deze vier jaren wordt vrijwel geen aandacht besteed aan het thema 'seksualiteit'. Ook in het scholingsprogramma van docenten komt het onderwerp niet ter sprake. Er wordt gewerkt aan een vernieuwde modulen waar dit thema vaker aan bod zal komen. Van docenten gaat verwacht worden dat zij dit thema met studenten gaan bespreken. Tot op heden hebben docenten hier geen training of begeleiding in gekregen.

Binnen de opleiding Sociale studies bevindt zich het Expertisecentrum Veiligheid. Dit centrum kijkt vanuit 3 verschillende invalshoeken naar veiligheid: Een sociaal agogische invalshoek met als thema sociale interventie, een juridische invalshoek waar zij het thema veiligheid en recht aanhouden en een bestuurlijk-organisatorische invalshoek waar er aandacht voor bestuurskundige en organisatiekundige aspecten is. Op deze manier wordt veiligheid een integraal en gezamenlijk object van studie. *'Het Expertisecentrum Veiligheid maakt een vertaling naar de opleidingen die zich voorbereiden op een functie in het betreffende beroepsveld'* (Avans Hogeschool, 2015).

Het Expertisecentrum bestaat uit 5 lectoraten. Deze belichten vraagstukken, elk vanuit hun eigen perspectief. Door te schakelen tussen verschillende disciplines verbreden en versterken zij elkaar. Het Expertisecentrum draagt bij aan de inhoudelijke kwaliteit van de opleidingen van Avans Hogeschool. Dit doen zij mede door het stimuleren van kennisontwikkeling. Zowel docenten als studenten ontwikkelen zich. Docenten door middel van het vergroten van hun professionaliteit en deskundigheid en studenten door het verbreden van hun competenties. De uitkomsten van onderzoeken vanuit het Expertisecentrum zijn direct toepasbaar binnen de opleiding (Avans Hogeschool, 2015).

Dit expertisecentrum is bezig met onderzoek naar het zogenaamde 'Gezond seksueel gedrag in de residentiële jeugdzorg: Vlaggensysteem RJ' (Avans Hogeschool, 2015). Naar aanleiding van verschillende signalen is geconstateerd dat het onderwerp 'seksualiteit' te weinig besproken wordt binnen de opleiding. Zij proberen door middel van onderzoek het onderwerp 'seksualiteit' te integreren in de lessen.

### *8.2.2 Wensen*

Avans Hogeschool en het Expertisecentrum Veiligheid willen dat het onderwerp seksualiteit meer aan bod komt binnen de opleiding Sociale studies. Zij willen dat hun docenten competent zijn in het lesgeven over seksualiteit met als doel de studenten competent en hierdoor meer handelingsbekwaam te maken. Zo zullen studenten aannemelijk vaardiger worden in het omgaan met (on)gewenst seksueel gedrag op de werkvloer.

## 8.3 Onderzoek

### *8.3.1 Strategie*

Een organisatieverandering zal ergens moeten beginnen dus ook de nieuwe module rondom het thema 'seksualiteit' zal op een bepaalde manier ontwikkeld en geïmplementeerd worden. Dit kan op verschillende manieren gebeuren. Zo bestaat er een 'Top-down' en een 'Bottom-up' strategie. Bij een 'Top-down' strategie wordt de verandering ingezet vanuit de hoogste leiding. Op het moment dat zij instemmen met de innovatie, gaat een verandermanager met de minder hoge lagen van de organisatie in gesprek om zo het plan op te dienen aan de andere lagen (Steege 2011). In dit geval zouden de docenten in de onderste laag zitten. Zij gaan werken met de nieuwe modules.

Bij een 'Bottom-up' strategie wordt eerst gekeken naar de meningen, wensen en gevoelens van de mensen op wie de verandering betrekking heeft (Steege, 2011). In dit geval zou de innovatie dus in overleg gaan met de docenten op Avans.

Er zitten aan beide strategieën voordelen. In tabel 1 van Steege (2011) wordt weergegeven wat deze voordelen van beide strategieën zijn.

<b>Top-down</b>	<b>Bottom-up</b>
Zegen van de topleiding	Gebruik van basis
Afgeleide macht	Gebruikmaken van aanwezige kennis en gevoelens --> effectieve maatregelen
Aansluiting bij beleid	Vertrouwen van basis vergemakkelijkt de invoer

**Tabel 1**

Het Expertisecentrum Veiligheid van Avans Hogeschool heeft opdracht gegeven om onderzoek te doen naar wat docenten belangrijke competenties vinden om seksualiteit bespreekbaar te maken. Zij willen dus graag informatie over de gevoelens en meningen van docenten, voordat zij een innovatie gaan implementeren. Zij werken dus met een 'Bottom-up' strategie. De focus ligt binnen dit onderzoek op de docenten.

Het gaat in dit onderzoek over exact dezelfde doelgroep als de doelgroep waar deze innovatie betrekking op heeft. Om de innovatie zo goed mogelijk aan te laten sluiten op deze doelgroep en binnen de organisatie zal voor het innovatieplan ook gewerkt worden met de 'Bottom-up' strategie waarbij gekeken wordt naar de wensen van docenten.

Naast de strategie waarmee het Expertisecentrum gewerkt heeft kan ook gekeken worden naar welke strategie het beste past bij het thema dat geïmplementeerd gaat worden. In het onderzoek dat beschreven staat in hoofdstuk 1 t/m hoofdstuk 7 komt naar voren dat docenten het thema 'seksualiteit' een onderwerp vinden waar zij graag op individuele wijze mee om willen gaan. Dit verhoudt zich slecht tot een 'Top-down' strategie.

### *8.3.2 Resultaten*

Voor deze innovatie is met 17 docenten van Avans Hogeschool 's Hertogenbosch, afdeling Sociale studies, gesproken over de implementatie van de nieuwe lesmodulen. Aan de hand van het onderzoek over competenties die zij achten nodig te hebben om seksualiteit bespreekbaar te maken in de les, is hen gevraagd wat Avans hierin voor hen zou kunnen betekenen. Doordat er gewerkt wordt met een 'Bottom-up' strategie is de focus gelegd op de wensen van docenten. Zij zullen uiteindelijk deel moeten nemen aan de innovatie die weer onderdeel is van de grote innovatie waar seksualiteit meer aan de orde gaat komen binnen de nieuwe lesmodules van Avans Sociale studies.

Hieronder staan de door de docenten gegeven antwoorden en ideeën op de vraag rondom de implementatie van de nieuwe modulen.

De uitspraken zijn onderverdeeld in zes categorieën. Door de uitspraken te categoriseren wordt vooraf deels overzichtelijk gemaakt wat de wensen van docenten zijn.

Categorie	Uitspraken
Meedenken	<ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>‘Ik moet mezelf op mijn gemak voelen en zelf het lef hebben. Het gaat erom hoe ik hierin sta dus ik zou graag mee willen denken over de implementatie.’</i></li> <li>• <i>‘Als wij als docenten de ruimte krijgen om mee te denken hoe de module vorm krijgt, wordt het persoonlijker en kun je dit later toepassen in de les’</i></li> <li>• <i>‘Ik zou me een beetje met de ontwikkeling willen bemoeien, ik zou willen weten waar die lessen dan over gaan en hoe dit gekoppeld is aan de praktijk.’</i></li> </ul>
Overleggen	<ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>‘Waar ik over zou willen sparren met docenten is hoe je in taboe sferen onderwerpen kunt bespreken met je studenten’</i></li> <li>• <i>‘Als je met docenten een lesblok geeft, spreek je een keer in de zoveel tijd met elkaar af om dingen te bespreken. Zo kun je elkaar ondersteunen. Net een soort supervisie. Dit zou ook zo moeten zijn voor dit thema’</i></li> <li>• <i>‘Steun zoeken bij docenten zou prettig zijn, hoe pak je dit aan en wat gaan we hierin tegen komen?’</i></li> <li>• <i>‘Ik denk dat ik zelf zou kunnen hanteren hoe je respectvol met studenten om moet gaan tijdens het bespreekbaar maken van seksualiteit, maar ik denk wel als je zegt over de hele linie dit gaan we samen doen dat het belangrijk is om hierover in gesprek te gaan met elkaar.’</i></li> <li>• <i>‘Een studiedag waarin ik met collega’s mag stoeien over wat er op je pad gaat komen tijdens het bespreken van dit onderwerp en zou mij helpen ter voorbereiding op de implementatie.’</i></li> <li>• <i>‘Ik vind het belangrijk om met collega’s in gesprek te gaan over hoe zij een onderwerp als dit gaan behandelen, dat biedt toch een soort steun. Misschien zijn er collega’s die hier al ervaring mee hebben waardoor je hier van kunt leren.’</i></li> </ul>
Thema’s	<ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>‘Omgaan met gevoelige onderwerpen zou een mooi thema zijn wat besproken moet worden met docenten. Zo betrek je meer onderwerpen naast seksualiteit.’</i></li> <li>• <i>‘Ik vind het lastig om de gepaste afstand en nabijheid aan te nemen rondom het thema seksualiteit.’</i></li> <li>• <i>‘Seksualiteit is een gevoelig en soms ongemakkelijk thema. Als ik dit ineens met een klas moet gaan bespreken zou ik graag wat meer leren over bepaalde vaardigheden en de relatie die je met studenten kunt aangaan als het gaat om seksualiteit.’</i></li> </ul>
Cognitieve kennis	<ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>‘De vraag wat een gezonde seksuele ontwikkeling is bij kinderen lijkt me een relevante vraag binnen dit thema. Docenten zouden dit als basiskennis moeten weten.’</i></li> <li>• <i>‘Concrete informatie over seksualiteit zou kunnen helpen. Hier bedoel ik bijvoorbeeld actuele meningen en opvattingen binnen religie mee.’</i></li> </ul>

Categorie	Uitspraken
Implementatie	<ul style="list-style-type: none"> <li>• 'Een training zou kunnen helpen voor docenten.'</li> <li>• 'Een training vervliegt zo snel. Ik zou voor een stevigere borging gaan door meerdere trainingen over periodes heen te implementeren.'</li> </ul>
Opmerkingen	<ul style="list-style-type: none"> <li>• 'Handvatten zijn fijn maar het moeten geen regels en protocollen worden.'</li> </ul>

### 8.3.3 Conclusie

Naar aanleiding van alle opmerkingen van docenten wordt het volgende geconcludeerd: De innovatie zal het beste aansluiten als gewerkt wordt vanuit de 'Bottom-up' strategie. Dit wil zeggen dat de meningen en gevoelens van docenten uitgangspunten zijn.

Ruim 1/3 van de docenten vindt het prettig om met mededocenten in gesprek te gaan om zo samen te kijken naar wat zij allemaal verwachten tegen te komen binnen dit thema.

Daarnaast geeft een klein gedeelte van de docenten aan dat zij graag mee willen denken over de implementatie. Thema's als 'afstand en nabijheid' en 'gevoelige onderwerpen' worden gezien als leerthema's die kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van docenten om seksualiteit bespreekbaar te maken.

Er wordt geconcludeerd dat docenten het belangrijk vinden om mee te denken en mee te praten. Daarnaast wordt collegiaal overleg belangrijk gevonden als startpunt voor de implementatie. Ook wordt door docenten kennis op het gebied van (on)gezonde seksuele ontwikkeling belangrijk geacht.

## 8.4 Innovatiebeschrijving

### 8.4.1 Uitgewerkte innovatie

Naar aanleiding van de wensen en meningen van docenten Sociale studies 's Hertogenbosch rondom de nieuwe lesmodulen is gekozen voor het ontwikkelen van een trainingsmiddag ter voorbereiding op de nieuwe lesmodules omtrent het thema seksualiteit. Er is geprobeerd om aan alle wensen van docenten te voldoen. Op deze middag komen zowel kennis over seksueel gedrag als verheldering over de implementatie aan de orde. Daarnaast is er ruimte om samen met collega's te spreken over dit onderwerp.

Overzicht van de middag:

- Opening: Seksalfabet met docenten (15 - 30 minuten)
- 'Lets Talk About Sex' (90 minuten)
- Pauze (15 minuten)
- De nieuwe lesmodulen (45 - 60 minuten)
- Collegiale uitwisseling (60 minuten)
- Afsluiting (15 - 30 minuten)

### Seksalfabet

In totaal hebben 8 van de 17 docenten in het onderzoek dat uitgewerkt is in hoofdstuk 1 t/m hoofdstuk 7 benoemd dat op het thema 'seksualiteit' nog steeds een taboe rust.

De bedoeling van het seksalfabet is dat de presentator willekeurig docenten aanwijst die telkens de volgende letter van het alfabet als eerste letter gebruikt voor een woord met betrekking tot seksualiteit en dit uitspreken. Mogelijk wordt hierdoor een stuk ongemak weg gehaald.

### **Lets Talk About Sex**

Een aantal docenten heeft aangegeven dat zij graag over wat meer feitenkennis zouden beschikken over een gezonde seksuele ontwikkeling van kinderen. Anne Boer en Michelle Wismans zijn beide docent van de Academie Sociale studies 's Hertogenbosch met expertise op dit thema. Zij hebben een presentatie gemaakt waarin zij met het publiek in gesprek gaan over seksualiteit. Hierin speelt het Vlaggensysteem een leidende rol.

Het vlaggensysteem is een methode gericht op het vergroten van competenties van opvoeders, ouders, docenten en andere personen die met kinderen en jongeren werken (Movisie, 2011). Zij zullen leren om (on)gewenst seksueel gedrag correct in te schatten en bespreekbaar te maken met deze kinderen. De doelgroep waar het Vlaggensysteem over spreekt zijn kinderen van nul tot achttien jaar. Het Vlaggensysteem werkt met vier kleuren vlaggen (groen, geel, rood en zwart) die aangeven hoe grensoverschrijdend de situatie is.

In de presentatie van Anne en Michelle wordt veel aandacht besteed aan een (on)gezonde seksuele ontwikkeling bij kinderen. Zo krijgt het publiek eerst een aantal situaties voorgelegd over kinderen die een seksuele handeling uitvoeren. Het publiek moet zeggen in welke levensfase deze handeling past. Hierna wordt gekeken naar de correcte fases en wat er nog meer voor seksueel gedrag binnen deze levensfasen valt.

Vervolgens wordt het vlaggensysteem uitgelegd en worden weer situaties voorgelegd waar het publiek op kan reageren en hun inschatting over de situatie kan geven.

### **De nieuwe lesmodulen**

Omdat er veel vragen zijn over wat er nu precies gaat gebeuren binnen deze vernieuwde modulen, is gekozen voor een voorlichting waar docenten op de hoogte worden gesteld van de ontwikkelingen. Mechtild Hoing is een van de docenten die zich bezig houdt met de ontwikkeling van deze modulen. Door te presenteren wat deze ontwikkelingen precies inhoudt, zullen docenten beter weten waar ze aan toe zijn en wat er van hen verwacht wordt. Mechtild zal deze presentatie verzorgen en vragen beantwoorden van docenten.

### **Collegiale uitwisseling**

Nadat docenten informatie hebben gekregen over zowel gezond seksueel gedrag bij kinderen als de nieuwe lesmodulen die geïmplementeerd zullen worden, kunnen docenten hierover in gesprek gaan met elkaar. Een aantal docenten heeft aangegeven graag met zijn/haar collega's te willen sparren over bepaalde onderwerpen. Er zijn een aantal hoofdthema's die ter sprake worden gebracht. Deze thema's zijn geformuleerd aan de hand van de opmerkingen die docenten gemaakt hebben tijdens het interview. Thema's die besproken kunnen worden zijn:

- *'Hoe ga je om met gevoelige onderwerpen?'*
- *'Wat is een gepaste afstand en nabijheid tussen student en docent als je het hebt over seksualiteit?'*
- *'Hoe verhoud je je tot je studenten als het gaat over seksualiteit?'*

Omdat de Afdeling Sociale studies een grote groep docenten kent, is de groep onderverdeeld in ca. tien groepjes van ca. tien docenten.

### **Afsluiting**

Om deze middag zo goed mogelijk af te sluiten, komen alle docenten nog even bij elkaar. Hier is ruimte voor opmerkingen, laatste vragen en een korte evaluatie.

#### *8.4.2 Implementatie*

Om deze trainingsdag plaats te laten vinden zal een uitnodigingsmail worden gestuurd naar alle docenten van de Academie Sociale studies 's Hertogenbosch. Daarnaast wordt een uitnodiging geplaatst in de nieuwsbrief en op het docentenportaal. De uitnodiging heeft een niet vrijblijvend karakter en past binnen het ontwikkelingsbeleid van de hogeschool.



# Literatuurlijst

- Akhtar-Danesh, N., Baumann, A. & Cordingley, L. (2008). Q-Methodology in nursing research: a promising method for the study of subjectivity. *Western Journal of Nursing Research*, 30(6), 759-773.
- Allen, L. (2001). Closing sexuality education's knowledge/practice gap: The reconceptualisation of young people's sexual knowledge. *Sexuality Education*, 1, 109-122.
- Arthur, M.B. & Rousseau, D.M. (1996). *The Boundaryless Career*. New York/Oxford: Oxford University Press.
- Avans Hogeschool. (2015). Expertisecentrum Veiligheid. Geraadpleegd op 13 februari 2016 via: <http://www.avans.nl/onderzoek/expertisecentra/inleiding/veiligheid>
- Avans Hogeschool werving 2016. (2016). Opleiding professionals. Geraadpleegd op 3 maart 2016 via: [vacaturesnl.com/gedetailleerd/099d7505a452246f/docent-sociale-studies-avans-hogeschool-den-bosch-2016](http://vacaturesnl.com/gedetailleerd/099d7505a452246f/docent-sociale-studies-avans-hogeschool-den-bosch-2016)
- Augeo schrijft. (2012, oktober). Rapport commissie-Samson. Geraadpleegd op 26 februari 2016 via: [www.augeomagazine.nl/nl/magazine/3421/694083/samenvatting\\_rapport\\_cie-samson.html](http://www.augeomagazine.nl/nl/magazine/3421/694083/samenvatting_rapport_cie-samson.html)
- Beijaard, D. (2004). Reconsidering teachers on teachers' professional identity. *Teaching and teacher education: an international journal of research and studies* 20, 2, 107-128.
- Berk, M., Hoogenboom, A., De klermaeker, M & Verhaar, K. (2012). *De jeugdprofessional in ontwikkeling: Handboek voor professionals in het jeugddomein*. Alphen aan de Rijn: Kluwer
- Brown, S.R. (1980). Political subjectivity: application of Q methodology in political science. New Haven, CT: Yale University.
- Bryman, A. (2008). *Social research methods* (3rd ed.). Oxford: Oxford University Press
- Clandinin, J.D. (2006). *Composing diverse identities: narrative inquiries into the interwoven lives of children and teachers*. London: Routledge.
- Commissie Samson. (2012). Omringd door zorg, toch niet veilig. Seksueel misbruik van door de overheid uit huis geplaatste kinderen, 1945 tot heden. Amsterdam: Boom
- Dinklo, I. van (2006). *Fabels en feiten over kwalitatieve onderzoeksresultaten*. Hardnekkige misverstanden over generaliseren van kwalitatieve onderzoeksuitkomsten. KWALON 32, 11(2), 35-44.
- Exel, van N. & Graaf, de G. (2005). *Q methodology: A sneak preview*. Vrije universiteit: Amsterdam
- Expertise centrum Veiligheid. (2015). "Gezond seksueel gedrag in de Residentiële Jeugdzorg: Vlaggensysteem RJ". Afstudeervacature vlaggensysteem RJ 2015



- Goodson, I.F. & Numan, U. (2002). Teacher's Life Worlds, Agency and Policy Contexts. *Teachers and teaching: theory and practice* 8, 269-278.
- Graaff, A. de. Sexuele pedagogiek, pp. 149-168 in: Kohnstamm, Ph., Groenewegen, H.Y & Graaff, A. de. (eds) (1925). *Paedagogische en ethische vragen op het gebied van het sexuele leven*. Zeist: Ploegsma.
- Greenberg, J.S. (1989). Preparing teachers for sexuality education. *Theory into Practice*, 28, 227- 232.
- Hak, A. (2007). Theorie toetsen in kwalitatief onderzoek. *Tijdschrift voor Kwalitatief Onderzoek in Nederland*, KWALON 36(3), 5–13.
- Heijden, I. van der (2015) *Beroepsproduct, Q-set*. Afstudeeropdracht Avans Hogeschool 2014-2015
- Hermanns, J., Van Nijnattenm C., Verheij, F. & Reuling, M. (2005). *Handboek Jeugdzorg, Deel 2: Methodieken en programma's*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum
- Jedoloo, S. & Van Staa, A. (2009). Q-methodologie, een werkelijke mix van kwalitatief en kwantitatief onderzoek. KWALON 41, jaargang 14, nr.2
- Jeugdzorg Nederland, Vereniging Hogescholen. (2013). *Thema competentie seksuele ontwikkeling, seksueel risicogedrag en seksueel misbruik; Addendum voor het competentieprofiel Jeugdzorgwerker*. Geraadpleegd op 1 maart 2016 via: [www.jeugdzorgnederland.nl/contents/documents/themacompetentie-seksuele-ontwikkeling.pdf](http://www.jeugdzorgnederland.nl/contents/documents/themacompetentie-seksuele-ontwikkeling.pdf)
- Kearns, P. (2001). *Review of Research. Generic skills for the new Economy*. Leabrook: NCVER.
- Kehily, M. (2002). *Sexuality, Gender and schooling: Shifting Agendas in Social learning*. Psychology Press. London: Routledge.
- Kohnstamm, Ph., Groenewegen, H.Y & Graaff, A. de. (1925). *Paedagogische en ethische vragen op het gebied van het sexuele leven*. [Pedagogical and ethical questions about sexuality]. Zeist: Ploegsma.
- Meijers, F. & Wijers, G. (1997). *Een zaak van betekenis; loopbaandienstverlening in een nieuw perspectief*. Leeuwarden: LDC.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (1997). *Leerpunten voor de toekomst van een leven lang leren*. 's-Gravenhage: SDU.
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2014). *Voorkomen van seksueel grensoverschrijdend gedrag in de jeugdzorg, Inspectie jeugdzorg*. Geraadpleegd op 22 februari 2016 via: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/jeugdhulp/documenten/> rapporten/ 2014/11/24/voorkomen-van-seksueel-grensoverschrijdend-gedrag-in-de- jeugdzorg
- Moetd (z.d.). *Noodzaak bespreekbaar maken seksueel misbruik!* Binnengehaald op 15 februari 2016 via: [www.moetd.nl/Noodzaak%bespreekbaar%maken%seksueel%misbruik%\(Seaske%Verbeek\).pdf](http://www.moetd.nl/Noodzaak%bespreekbaar%maken%seksueel%misbruik%(Seaske%Verbeek).pdf)

- Movisie (z.d.). *Het vlaggensysteem*. Geraadpleegd op 24 februari 2016 via: <https://www.movisie.nl/artikel/vlaggensysteem-seksueel-gedrag-duiden-sturen>
- Mulder, M. (2001). *Competentieontwikkeling in organisaties: perspectieven en praktijk*. 's-Gravenhage: Elsevier Bedrijfsinformatie.
- Onderwijsraad (1998). *Een leven lang leren, in het bijzonder in de BVE-sector*. Advies. 's-Gravenhage: Onderwijsraad.
- Quinn, J.B. (1992). *Intelligent Enterprise: a knowledge and service based paradigm for industry*. New York [etc.]: The Free Press.
- Rijksoverheid (2012). *Aanpak seksueel misbruik in jeugdhulp*. Binnengehaald op 16 februari 2016 via: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/jeugdhulp/inhoud/aanpak-seksueel-misbruik-in-jeugdhulp>
- Saunders, M., Lewis, P., & Thornhill, A. (2009). *Research Methods for Business Students*. Edinburgh: Pearson Education/Practice Hall.
- Schmolck, P. (2002). PQMethod versie 2.11. Beschikbaar via: [www.lrz-muenchen.de/~schmolck/qmethod/](http://www.lrz-muenchen.de/~schmolck/qmethod/)
- Simons, P.R.-J. (1999). Competentieontwikkeling: van behaviorisme en cognitivisme naar sociaal-constructivisme. *Opleiding & Ontwikkeling*, 1/2, 41-45.
- Steege, M. (2011) *Top-down, bottom-up, ontwerpen of ontwikkelen?* Geraadpleegd op 15 mei 2016 via: <https://transitiemanagement.wordpress.com/2011/06/06/top-down-of-bottom-up-en-ontwerpen-of-ontwikkelen/>
- Stuvia (2016) *Kenmerken SPH, MWD en CMV*. Geraadpleegd op 2 maart 2016 via: [www.stuvia.com/doc/90288/kenmerken-sph-mwd-en-cmv](http://www.stuvia.com/doc/90288/kenmerken-sph-mwd-en-cmv)
- Timmerman, G. (2004). *Professioneel handelen van docenten seksuele vorming*. Groningen, Universitair Centrum Genderstudies.
- Timmerman, G. (2009). *Seksuele vorming en de persoonlijkheid van de leraar*. Groningen, Universitair Centrum Genderstudies.
- Timmermans, M., Schreuder, P., Harder A., Dane, J., Van der Klein, M., & Walhout E. (2012). Aard en omvang van seksueel misbruik in de residentiële jeugdzorg en reacties op signalen van dit misbruik (1945-2008). Geraadpleegd op 2 maart 2016 via: [www.rug.nl/](http://www.rug.nl/) staff m.c.timmermaneindrapport\_deelonderzoek\_4\_seksueel\_misbruik\_in\_de\_residentiele\_jeugdzorg.pdg
- Tijssen, J.G.L (1997). *Leren om te overleven. Over personeelsontwikkeling als permanente educatie in een veranderende arbeidsmarkt* (oratie). Utrecht: Elinkwijk.
- Verhoeven, N. (2011). *Wat is Onderzoeken?: Praktijkboek methoden en technieken voor het hoger onderwijs*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.

# Bijlage 1: Stellingen

## Stellingen Q-set

1. Als docent ben je in staat om grenzen aan te geven rondom je eigen seksualiteit.
2. Als docent durf je seksualiteit bespreekbaar te maken.
3. Als docent weet je het onderwerp seksualiteit aantrekkelijk te maken voor de student.
4. Als docent heb je een goede relatie met de student.
5. Als docent heb je oog voor het groepsdynamisch proces tijdens het bespreekbaar maken van (on)gewenst seksueel gedrag.
6. Als docent kun je flexibel zijn wanneer je seksualiteit bespreekbaar maakt in de les.
7. Als docent ben je bewust van je eigen normen en waarden rondom seksualiteit.
8. Als docent kun je handelen vanuit je eigen normen en waarden rondom seksualiteit.
9. Als docent kun je afstand nemen van je eigen normen en waarden rondom seksualiteit.
10. Als docent kun je tijdens het lesgeven over seksualiteit een koppeling maken naar je praktijkervaring.
11. Als docent kun je humor inzetten tijdens het bespreekbaar maken van seksualiteit in de les.
12. Als docent creëer je de juiste afstand en nabijheid met de student wanneer het gaat over (on)gewenst seksueel gedrag.
13. Als docent beschik je over voldoende specialisatie rondom seksualiteit.
14. Als docent kun je aansluiten bij de student wanneer het gaat over intieme onderwerpen.
15. Als docent voel je jezelf op je gemak om te praten over seksualiteit.
16. Als docent ben je waakzaam tijdens het bespreekbaar maken van (on)gewenst seksueel gedrag.
17. Als docent ben je bewust van de verschillende signalen in de klas tijdens het bespreekbaar maken van (on)gewenst seksueel gedrag.
18. Als docent heb je lef om seksualiteit bespreekbaar te maken.
19. Als docent heb je respect voor de seksualiteit van de student.
20. Als docent ben je zelfverzekerd wanneer je les geeft over seksualiteit.
21. Als docent durf je jezelf kwetsbaar op te stellen tijdens het bespreekbaar maken van (on)gewenst seksueel gedrag.
22. Als docent durf je fouten te maken tijdens het bespreekbaar maken van (on)gewenst seksueel gedrag.
23. Als docent heb je affiniteit met het onderwerp seksualiteit.
24. Als docent kun je direct zijn tijdens het bespreekbaar maken van (on)gewenst seksueel gedrag.
25. Als docent voorkom je dat het onderwerp seksualiteit vermeden wordt tijdens de les.
26. Als docent kun je eerlijk zijn tijdens het bespreekbaar maken van (on)gewenst seksueel gedrag.
27. Als docent ben je duidelijk tijdens het lesgeven over seksualiteit.
28. Als docent geef je de student voldoende ruimte om seksualiteit bespreekbaar te maken.
29. Als docent bewaak je de grenzen van de student tijdens de les wanneer het gaat over seksualiteit.
30. Als docent bewaak je de privacy van de student met betrekking tot zijn eigen seksualiteit.
31. Als docent kun je reflecteren op je eigen handelen bij het lesgeven over seksualiteit.

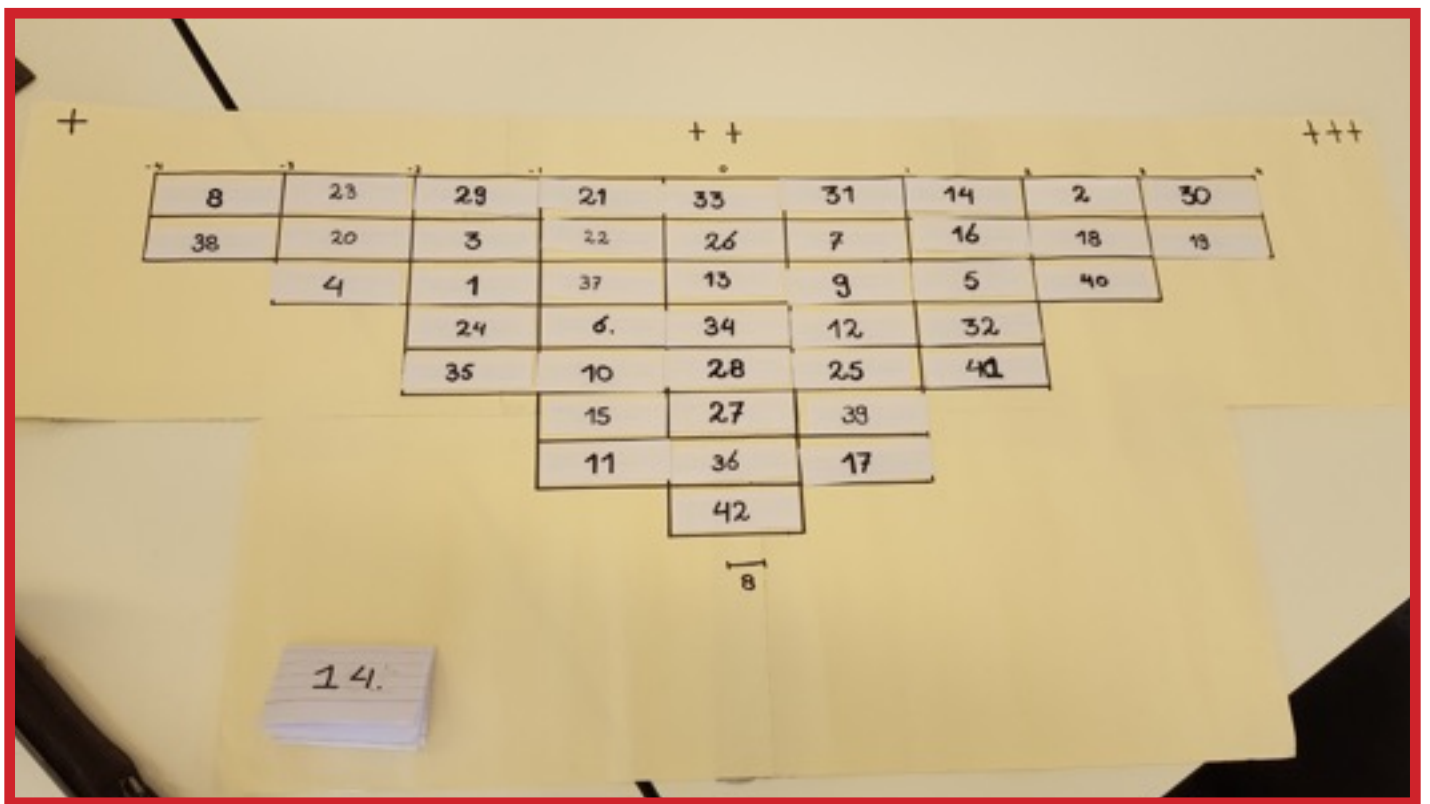
32. Als docent ben je in staat om problemen en vragen rondom seksualiteit tijdig te signaleren en hier opvang voor te bieden.
33. Als docent heb je cognitieve feiten kennis over (on)gewenst seksueel gedrag.
34. Als docent kun je kennis over seksualiteit overbrengen op de student.
35. Als docent heb je praktijkervaring over het bespreekbaar maken van seksualiteit.
36. Als docent ben je bewust van de mogelijke kwetsbaarheden van de student, bijvoorbeeld de geaardheid.
37. Als docent heb je een open houding tijdens het lesgeven over seksualiteit.
38. Als docent heb je een zakelijke/afstandelijke doceerstijl nodig om les te geven over seksualiteit.
39. Als docent beschik je over communicatieve vaardigheden om seksualiteit adequaat bespreekbaar te maken.
40. Als docent kun je een veilige sfeer creëren tijdens het bespreekbaar maken van intieme onderwerpen.
41. Als docent kun je een veilige sfeer behouden wanneer het gaat over intieme onderwerpen.
42. Als docent kun je reflectief luisteren naar de student wanneer het gaat over intieme onderwerpen.

## Bijlage 2: Inventarisatie

### Profiel respondenten

	<b>Inventarisatie</b>
<b>Leeftijd (jaar)</b>	27 - 32 - 36 (3x) - 37 - 39 - 46 - 47 (2x) - 48 - 50 - 52 - 54 - 57 - 59 - 60
<b>Geslacht</b>	<b>Mannen:</b> 9x <b>Vrouwen:</b> 8x
<b>Avans werkervaring (jaar)</b>	1- 1.5 - 3 - 3.5 - 4 (2x)- 4.5 - 6 - 6.5 - 7.5 - 8 - 11 (2x) - 16 - 17 - 18 - 23
<b>Vakken</b>	Afstudeerbegeleiding - Criminologie - Engels - Ethiek - Expressieve vaardigheden - Filosofie - Forensische psychiatrie - Gespreksvaardigheden - Groepsdynamica - Interculturele vaardigheden - Meesterproeven - Methodiek vakken - Methodisch handelen - Minor Gedwongen kader - Minor GGZ - Minor Jeugd - Minor Verslavingskunde - Omgaan met agressie - Onderzoeksvaardigheden - Professioneel handelen - Profilering - Psychopathologie - Recht - Reclassering - SLB - Sociologie - Stagebegeleiding - Supervisie - Systeemgericht werken - Talent branding - Vaardigheden - Zelfregulatie
<b>Richting</b>	<b>SPH:</b> 7 <b>MWD:</b> 9 <b>CMV:</b> 1 (combi van alle 3)
<b>Vorige werkervaring</b>	Advieswerk - Dubbele Diagnose - Crisisopvang - Cultureel jongerencentrum - Eigen bedrijf - Gevangenis - Gezinsbegeleiding - Gezinsvoogd - Gezondheidscentrum - Groepsleider - Jeugdzorg - Jongensinternaat - Jongerencentrum - Justitie - Kinderbescherming - Maatschappelijk werk (ACT) Maatschappelijk werk (GGZ) - MKD - Onderzoeksbureau - Ouderen - Out-reachend werk - Preventiewerk - Psychiatrie - Reclassering - TBS kliniek - Traject begeleiding Jeugd - Socio therapeut - Straathoek werk - Verslavingszorg - Verstandelijk beperkten - Vormingswerk - Vrouwen opvang
<b>Opleidingen</b>	Arbeid en Organisatie psychologie (master) - Begeleidingskunde - Communicatie wetenschappen - Culturele Antropologie - Filosofie - Gezondheidswetenschappen - Gezinstherapie - Godsdienstwetenschappen - Healthcare & Social work (master) - Hogere Europese Beroepsopleiding - Lerarenopleiding Gezond & Welzijn - MBO Agogisch - MiZ - MWD - Personeel en Organisatie - SPH - Seksuologie (specialisatie) - Social Work (master) - Sociale wetenschappen (master) - Supervisie kunde - Systeemgericht werken - Verpleegkunde - VU - Zorg ethiek beleid (master)
<b>Geloof</b>	<b>Niet gelovig:</b> 16 <b>Wel gelovig:</b> 1 (Moslim)

# Bijlage 3: Q-sort



## Bijlage 4: Codering

### Codering interviews

<p>Als docent kun je een veilige sfeer creëren tijdens het bespreekbaar maken van seksualiteit</p> <p>(Stelling 40)</p> <p>Als docent kun je een veilige sfeer behouden wanneer het gaat over intieme onderwerpen.</p> <p>(Stelling 41)</p>	<ul style="list-style-type: none"><li>• ‘Zo hebben studenten het gevoel dat ze alles op tafel kunnen leggen.’</li><li>• ‘Soms rust er nog een <b>taboe</b> op dit onderwerp en door een veilige sfeer is de drempel lager om dit toch te bespreken.’</li><li>• ‘Veiligheid is van essentieel belang om een <b>taboe</b> te kunnen doorbreken.’</li><li>• ‘Op het moment dat mensen zich niet veilig voelen zullen ze zich niet open stellen.’</li><li>• ‘Je moet veiligheid creëren om een onderwerp als dit te kunnen bespreken.’</li><li>• ‘Als mensen zich niet veilig voelen durven ze hier niet makkelijk over te spreken, het is geen dagelijks onderwerp.’</li><li>• ‘Studenten moeten <b>vertrouwen</b> ervaren bij de docent, dat heb je als je je veilig voelt.’</li><li>• ‘Ik zou graag willen deelnemen aan het weghalen van een <b>taboe</b> en ik denk dat dit makkelijker gaat op het moment dat studenten zich veilig voelen in mijn lessen.’</li><li>• ‘Ik streef naar een veilige sfeer in de klas waar iedereen zichzelf kan zijn.’</li><li>• ‘Je moet zorgdragen dat studenten zich gehoord, erkent en begrepen voelen, vooral tijdens dit thema. Op het thema seksualiteit heerst toch nog een <b>taboe</b>, ook binnen de hulpverlening.’</li></ul>
<p>Als docent heb je respect voor de seksualiteit van de student.</p> <p>(Stelling 19)</p>	<ul style="list-style-type: none"><li>• ‘Als er een andere geaardheid is of wat dan ook dan sta je daar <b>open</b> voor als docent. Voor een student is dit belangrijk om te voelen.’</li><li>• ‘Respect hebben is een manier om <b>veiligheid</b> tot stand te brengen.’</li><li>• ‘Ongeacht de voorkeur binnen seksualiteit dien je respect te hebben voor hoe een ander denkt over seksualiteit.’</li><li>• ‘Dit hoor je ten alle tijden te hebben. Dit is het aller belangrijkste. Als je niet vanuit respect handelt doe je het absoluut niet goed.’</li><li>• ‘Dit heeft met <b>normen waarden</b> te maken, iedereen mag zijn hoe hij is. Dit is een uitgangspunt voor het bespreekbaar maken van zo’n thema.’</li></ul>



<p>Als docent kun je humor inzetten tijdens het bespreekbaar maken van seksualiteit in de les.</p> <p>(Stelling 11)</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• ‘Als je een beladen onderwerp aansnijdt is mijn ervaring dat je het met humor wat luchtiger kan maken waardoor mensen zich vrijer voelen om hierover te praten. De andere kant hieraan is dat de mogelijkheid er is dat er minder serieus over gesproken wordt. Je moet hier een balans in zien te vinden.’</li> <li>• ‘Humor vind ik eigenlijk wel belangrijk, je kunt er het ijs mee breken. Anderzijds denk ik dat humor niet altijd gepast is tijdens dit onderwerp. Mensen kunnen het idee krijgen dat ze uit worden gelachen. Ik persoonlijk weet gewoon niet zo goed hoe ik humor in zou kunnen zetten binnen dit thema zonder dat ik daar iemand mee kwets.’</li> <li>• ‘Als je geen humor hebt kun je dit onderwerp prima bespreken. Het kan luchtiger worden maar hierdoor kun je het ook bagatelliseren.’</li> <li>• ‘Dit maakt het wat luchtiger. Als je samen kunt lachen in het onhandig zijn van bespreken.’</li> <li>• ‘Humor kan heel veel doen, als je alleen zakelijk bezig bent ontstaat er geen prettige manier van samenwerken. Je moet een sfeer creëren waar studenten het ook prettig vinden om mee te werken. Dit wil niet zeggen dat het een chaos moet worden dus moet je je <b>grenzen</b> goed bewaken. Een combinatie van <b>grenzen</b> bewaken en humor inzetten als docent en als mens kan erg goed werken denk ik.’</li> <li>• ‘Ik geloof heel erg als sociaal agoog dat je heel veel met het inzetten van humor kunt. Soms is het om iets net een andere draai te geven. Mijn ervaring is dat er dan wel eens een lacherige sfeer ontstaat maar dit is niet perse erg. Dat is een soort schaamte en ongemak die er gewoon mogen zijn. De valkuil is als je erin doorslaat dat het een soort moppen tappen wordt en dat is natuurlijk niet de bedoeling. Daarom is het belangrijk om goed je <b>grenzen</b> te bewaken.’</li> </ul>
<p>Als docent heb je een open houding tijdens het lesgeven over seksualiteit.</p> <p>(Stelling 37)</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• ‘Het is heel erg belangrijk om open te zijn zodat je de ander ook uitnodigt om open te zijn. Dat is net zo iets als dat je vertrouwen geeft, dan krijg je <b>vertrouwen</b> terug.’</li> <li>• ‘Openheid is cruciaal, hierdoor is alles bespreekbaar. Je wordt sowieso geconfronteerd met seksualiteit in het werk dus het is belangrijk dat hier tijdens de opleiding al zo open mogelijk over gecommuniceerd wordt.’</li> <li>• ‘Op het moment dat jij niet open bent, kun je niet verwachten van een student dat hij of zij open zal zijn. Dat is niet fair.’</li> <li>• ‘Als je van je studenten verwacht dat ze open zijn, zullen wij als docenten dit ook moeten uitstralen.’</li> <li>• ‘Ik vind dat je altijd een open houding moet hebben, dit is de basishouding waar je denk ik het meeste mee kunt bereiken.’</li> <li>• ‘Hoe kan een student zich <b>veilig</b> voelen en open opstellen, als wij als docenten niet precies hetzelfde doen?’</li> </ul>



Als docent heb je een zakelijke/afstandelijke doceerstijl nodig om les te geven over seksualiteit.

(Stelling 38)

- ‘Waarom zou je dit doen? Dat is nergens voor nodig. De kracht is juist dat het iets is van ons allemaal. Dus ook tegen het **taboe** verhaal lopen we allemaal aan. De persoonlijke sfeer van dit onderwerp zal ontbreken door deze doceerstijl. Het is een kunst om iets over te brengen op studenten zodat het niet alleen een verhaal in hun hoofd blijft.’
- ‘Hierdoor wordt seksualiteit iets zakelijks en volgens mij is seksualiteit alles behalve zakelijk.’
- ‘Je praat over intieme dingen dus de afstand tussen jou als docent en de student wordt kleiner dan tijdens het bespreken van andere onderwerpen. In acht moet worden genomen dat je de grenzen goed bewaakt. Hoe afstandelijker de relatie, hoe moeilijker het wordt om te praten over intieme thema’s.’
- ‘Seksualiteit is een gevoelig onderwerp waar je oprecht betrokken bij moet zijn.’
- ‘Als je iets NIET nodig hebt is dat het wel.’
- ‘Seksualiteit komt dichtbij, door het technisch te benaderen krijg je een soort voorlichting waar studenten op deze opleiding niet op zitten te wachten en ik ook niet. Door **open** te communiceren over dit onderwerp bereik je veel meer. Door een zakelijke/afstandelijke houding aan te nemen wordt er niets besproken. Dit werkt afstotend voor de student.’
- ‘Dit vind ik echt onzin, geen idee waarom dit nodig is. Het zou je stijl kunnen zijn maar dit hoeft absoluut niet.’
- ‘Ik kan me niet voorstellen dat je persoonlijke of intieme onderwerpen bespreekt met zo’n houding.’
- ‘Dit is helemaal niet nodig.’
- ‘Door afstandelijk met feiten te komen verlaag je de drempel maar toch denk ik dat studenten dit te zakelijk vinden.’
- ‘Zo behoud je een afstand. Dan kies je voor je eigen veiligheid.’
- ‘Dit staat haaks op het hele thema. Zo kun je geen **veiligheid** creëren om het onderwerp bespreekbaar te maken.’
- ‘Het is een **kwetsbaar** en gevoelig onderwerp waar je juist in gesprek gaat op gelijk niveau.’
- ‘Het is veel belangrijker om een **open** en **eerlijke** houding aan te nemen.’
- ‘Er heerst vaak een **taboe** op dit onderwerp. Een zakelijke/afstandelijke doceerstijl kun je gebruiken als je een begrip gaat uitleggen maar zo breng je seksualiteit niet ter sprake. Je wilt een bepaalde **veiligheid** creëren.’
- ‘Ik geloof niet in een zakelijke/afstandelijke werkwijze. Zo maak je geen verbinding, wat wel nodig is om over kwetsbare onderwerpen te praten. Door een zakelijke/afstandelijke doceerstijl zal het alleen maar over **cognitieve feitelijke kennis** gaan en minder over de beleving en het gevoel van een student.’
- ‘Als mensen mij uitnodigen om over seksualiteit te praten ga ik dit niet doen bij een koele zakelijke kikker maar als ik merk dat er een sfeer is om hier iets over te vertellen zou ik dit sneller doen.’
- ‘Hier geloof ik niet zo in omdat je dan denk ik de wisselwerking blokkeert. Je krijgt hierdoor een ongelijkwaardige verhouding tussen student en docent.’

<p>Als docent creër je de juiste afstand en nabijheid met de student wanneer het gaat over (on)gewenst seksueel gedrag.</p> <p>(Stelling 12)</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• ‘Ik moet me ervan bewust zijn dat ik een moeder van deze studenten had kunnen zijn dus ik ben ouder en ik kom uit een ander tijdperk en dat is niet erg.’</li> <li>• ‘Er wordt lastig gesproken over seksualiteit. Je moet als docent opletten dat je niet teveel intimi gaat vragen van een student, dat kan niet.’</li> <li>• ‘Dit is per student verschillend hoeveel afstand je houdt. Voor sommige mensen kan het akelig zijn om te dichtbij te komen en is afstand juist wat belangrijker. Je moet op de student aansluiten en niet alleen je eigen afstand en nabijheid in je hoofd houden.’</li> </ul>
<p>Als docent kun je afstand nemen van je eigen normen en waarden rondom seksualiteit.</p> <p>(Stelling 7)</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• ‘Het is niet van belang wat ik er zelf van vind maar wat je er als professional van vindt. De normen en waarden van studenten voeren de boventoon.’</li> <li>• ‘Mijn normen en waarden zijn niet relevant. Je moet je normen en waarden los kunnen laten.’</li> </ul>
<p>Als docent heb je een goede relatie met de student.</p> <p>(Stelling 4)</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• ‘Dit is niet relevant. Het is niet belangrijk dat ik een goede relatie krijg met jou maar dat jij een goede relatie krijgt met je vak. Het is wel zo dat je misschien meer of minder kunt bereiken door de relatie die je met studenten hebt maar het is geen voorwaarden om je les te kunnen geven. Een onderwerp als seksualiteit kun je ook cognitief benaderen.’</li> <li>• ‘Het is belangrijk om extra aandacht te besteden aan vertrouwen en veiligheid. Hierdoor creër je een goede relatie. Het is belangrijk dat je van elkaar weet wat je aan elkaar hebt.’</li> <li>• ‘Dit is geen voorwaarde. Er moet wel een goede sfeer zijn.’</li> </ul>
<p>Als docent kun je reflecteren op je eigen handelen bij het lesgeven over seksualiteit.</p> <p>(Stelling 31)</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• ‘Doceren is een soort wisselwerking en die kan alleen maar tot stand komen als je reflecteert samen met studenten. Het is een voortdurende dialoog. Alle studenten hebben behoefte aan andere dingen.’</li> <li>• ‘Reflecteren is altijd belangrijk, zeker als het gaat om dit soort onderwerpen. Je wilt weten of jou aanpak aansluit op de studenten.’</li> <li>• ‘Als ik niet level met mijn studenten, zal een onderwerp als dit niet goed besproken kunnen worden. Het is belangrijk om met studenten te kijken naar de beste manier voor hun en mij om dit te bespreken.’</li> <li>• ‘Als je niet kunt reflecteren op jezelf, mis je alle signalen die er vanuit een klas komen. Ofja, je interpreteert deze signalen waarschijnlijk anders. Op het moment dat jij van je studenten weet wat ze prettig vinden en studenten van jou weten wat ze prettig vinden, zul je veel beter over seksualiteit kunnen praten.’</li> </ul>

<p>Als docent creër je de juiste afstand en nabijheid met de student wanneer het gaat over (on)gewenst seksueel gedrag.</p> <p>(Stelling 12)</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• ‘Ik moet me ervan bewust zijn dat ik een moeder van deze studenten had kunnen zijn dus ik ben ouder en ik kom uit een ander tijdperk en dat is niet erg.’</li> <li>• ‘Er wordt lastig gesproken over seksualiteit. Je moet als docent opletten dat je niet teveel intimi gaat vragen van een student, dat kan niet.’</li> <li>• ‘Dit is per student verschillend hoeveel afstand je houdt. Voor sommige mensen kan het akelig zijn om te dichtbij te komen en is afstand juist wat belangrijker. Je moet op de student aansluiten en niet alleen je eigen afstand en nabijheid in je hoofd houden.’</li> </ul>
<p>Als docent voorkom je dat het onderwerp seksualiteit vermeden wordt tijdens de les.</p> <p>(Stelling 25)</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• ‘Dit komt over alsof je het onderwerp apart bespreekbaar wilt maken. Door daar teveel op gericht te zijn heb je naar mijn idee de kans dat mensen of studenten juist eerder geneigd zijn om het gevoel te hebben dat ze weinig ruimte hebben om op hun eigen tempo dit onderwerp te bespreken. Studenten moeten de vrijheid krijgen om zelf aan te geven of ze toe zijn aan het bespreken van bepaalde onderwerpen.’</li> </ul>
<p>Als docent ben je duidelijk tijdens het lesgeven over seksualiteit.</p> <p>(Stelling 27)</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• ‘Het gaat er niet om dat ik duidelijk ben, het gaat er meer om dat in de communicatie tussen student en docent helderheid zit. Als blijkt dat ik niet duidelijk genoeg ben mag je er vanuit gaan dat je elkaar hierop attent maakt. Bij ieder thema moet je duidelijk zijn. Onduidelijkheid creëert veiligheid.’</li> <li>• ‘Het gaat meer over het in gesprek gaan met studenten.’</li> <li>• ‘Door strak voor de klas te staan en iets op gaat dragen, zullen studenten minder ruimte voelen om dingen bespreekbaar te maken.’</li> <li>• ‘Ik vind het juist prettig als dingen niet helemaal vast liggen, het moet geen chaos worden maar door onduidelijkheden maak je dingen bespreekbaar.’</li> <li>• ‘Ik vind het leuker om met studenten in gesprek te gaan over dit soort thema’s dan dat ik de studenten iets opdraag.’</li> <li>• ‘Het is belangrijk dat studenten begrijpen waar je het over hebt. Ik denk alleen dat het bij het thema ‘seksualiteit’ niet gaat over kennis maar over gevoel. Het is lastig om altijd duidelijk te zijn over je gevoel, hierdoor ga je juist met elkaar in gesprek.’</li> <li>• ‘Volgens mij is het altijd prettig als je duidelijk bent maar dit is absoluut niet nodig binnen dit thema. Seksualiteit is een gevoelig thema waar het niet alleen draait om kennis maar juist om gevoel en vaardigheden.’</li> <li>• ‘Ik voel me sneller op mijn gemak bij iemand waarvan ik het idee heb dat hij/zij het ook allemaal niet zo goed weet, waardoor je in gesprek kunt gaan met elkaar.’</li> <li>• ‘Door een veilige sfeer te creëren kun je er vanuit gaan dat studenten dingen durven te vragen op het moment dat iets niet helder is.’</li> <li>• ‘Duidelijk zijn is juist niet nodig, seksualiteit is geen cognitief vak wat je moet begrijpen. Het gaat erom dat je in gesprek gaat met elkaar.’</li> </ul>

<p>Als docent ben je zelfverzekerd wanneer je les geeft over seksualiteit.</p> <p>(Stelling 20)</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Dit is een teken dat je op je gemak bent. Als je zelf op je gemak bent heb je meer ruimte om te kijken naar de ander die ook altijd signalen afgeeft. Zo zie je wat er in de groep gebeurt. Oefening baart kunst, door ervaring word je zelfverzekerder.</i></li> <li>• <i>‘Hoe zelfverzekerder je als docent voor de klas staat, hoe moeilijker het voor de student kan zijn om zijn onzekerheden rondom het thema seksualiteit bespreekbaar te maken. Mijn <b>ervaringen</b> en <b>kennis</b> hoeven niet leidend te zijn om seksualiteit bespreekbaar te maken.’</i></li> <li>• <i>‘Hier timmer je de ruimte mee dicht omdat iedereen dingen anders ervaart.’</i></li> <li>• <i>‘Je moet juist eerder twijfels en vragen naar voor durven brengen. Je mag het lastig vinden om dit te bespreken en je hoeft hier absoluut niet zelfverzekerd voor te zijn.’</i></li> <li>• <i>‘Door zelfverzekerd over te komen sla je de plank mis. Je verbergt je eigen onzekerheid door zo over te komen.’</i></li> <li>• <i>‘Als je dit meer wilt bespreken binnen de lessen en zelfverzekerdheid zou een voorwaarde zijn, dan weet ik niet hoeveel mensen je krijgt die hieraan deel kunnen nemen. Seksualiteit is een nieuw onderwerp wat behandeld gaat worden en bij nieuwe dingen voelt iedereen zich ergens onzeker over hoe ze dit moeten gaan aanpakken. Het ter sprake brengen wordt makkelijker op het moment dat je zelfverzekerd bent.’</i></li> </ul>
<p>Als docent heb je affiniteit met het onderwerp seksualiteit.</p> <p>(Stelling 23)</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>‘Ik vind dat je niet over alle onderwerpen waar je les in geeft geïnteresseerd hoeft te zijn. Als je over vaardigheden beschikt om dit onderwerp bespreekbaar te maken is dat voldoende. Je hoeft hier geen expertise in te hebben.’</i></li> <li>• <i>‘Je moet als docent in staat zijn om thema’s te behandelen ongeacht het thema je ligt of niet. Het maakt het wel makkelijker maar je hebt dit niet nodig.’</i></li> <li>• <i>‘Het is geen hobby maar een vak. Als het nodig is dat studenten leren om hierover in gesprek te gaan dan hoort het gewoon bij je vak.’</i></li> </ul>
<p>Als docent durf je jezelf kwetsbaar op te stellen tijdens het bespreekbaar maken van (on)gewenst seksueel gedrag.</p> <p>(Stelling 21)</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>‘Als docent mag je ook je kwetsbaarheden laten zien en hoef je niet altijd zelfverzekerd te zijn. Als iemand zich kwetsbaar opstelt biedt dit juist een veilige sfeer.’</i></li> <li>• <i>‘Voor studenten kan dit ook een kwetsbaar onderwerp zijn dus als docent hoor je je dan ook kwetsbaar op te stellen.’</i></li> <li>• <i>‘Als je jezelf niet kwetsbaar op durft te stellen wordt het een soort blokkade. Je verwacht dat mensen zich open stellen maar zelf blijf je gesloten.’</i></li> <li>• <i>‘Dit hoeft niet te betekenen dat je gelijk kwetsbaar bent maar wel dat je open staat voor een verbinding en dat je soms ook misschien eigen voorbeelden gebruikt om zo de drempel van het bespreekbaar maken van dit onderwerp verlaagd.’</i></li> </ul>

<p>Als docent heb je cognitieve feiten kennis over (on)gewenst seksueel gedrag.</p> <p>(Stelling 33)</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Kan handig zijn maar is niet belangrijk.'</i></li> <li>• <i>'Het is helemaal niet belangrijk dat je er veel vanaf weet, het gaat er meer om hoe je er naar kijkt en hoe je je erbij voelt. Ervaringskennis is belangrijker dan cognitieve kennis.'</i></li> <li>• <i>'De prioriteit ligt op hoe je het bespreekbaar maakt. Welke gevoelens komen op bij het thema seksualiteit. Cognitieve kennis zou wel kunnen bijdragen aan het opstarten van een gesprek over seksualiteit.'</i></li> <li>• <i>'Je moet weten wat normaal seksueel gedrag is. Zo kun je beter in gesprek gaan met studenten. Je kunt studenten attent maken en aansturen om te zoeken naar informatie over seksualiteit.'</i></li> <li>• <i>'Je hoeft niet perse kennis van zaken te hebben om iets bespreekbaar te maken, het gaat om de ervaring van studenten. Het is mooi meegenomen als je hier wel over beschikt.'</i></li> <li>• <i>'Het is niet onbelangrijk alleen dit kun je gewoon zelf opzoeken. Als iemand heel goed is in het leren van feiten wil dit niet per definitie zeggen dat iemand een goede les kan geven rondom het thema seksualiteit.'</i></li> <li>• <i>'We zijn allemaal mensen en hebben allemaal onze eigen seksuele kennis, de cognitieve feitenkennis die hiervoor nodig zou kunnen zijn kan snel bijgespijkerd worden.'</i></li> <li>• <i>'Internet staat er vol mee dus studenten kunnen zelf informatie opzoeken, dit is anders dan echt met iemand in gesprek gaan over dit onderwerp.'</i></li> </ul>
<p>Als docent beschik je over voldoende specialisatie rondom seksualiteit.</p> <p>(Stelling 13)</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>'Iedereen heeft met seksualiteit te maken, ongewenst of gewenst. Om hierover in gesprek te gaan is geen specialisatie nodig omdat iedereen ervaring heeft met het onderwerp.'</i></li> <li>• <i>'Alles moet bespreekbaar zijn, of je hier nou in bent gespecialiseerd of niet.'</i></li> <li>• <i>'Als je een aantal algemene methodes/thema's hanteert dan hoef je hier verder niet in gespecialiseerd te zijn.'</i></li> <li>• <i>'Het gaat erom dat je in gesprek gaat met studenten, niet dat je gespecialiseerd bent. Vaardigheden zijn belangrijker dan kennis binnen dit thema. Wel denk ik dat het goed is als docenten de algemene kennis beheersen om seksualiteit bespreekbaar te maken.'</i></li> <li>• <i>'Het is niet verkeerd om kennis van zaken te hebben, dit is alleen geen vereiste en de lessen zullen hier niet perse beter van worden.'</i></li> </ul>
<p>Als docent heb je oog voor het groepsdynamische proces tijdens het bespreekbaar maken van (on)gewenst seksueel gedrag.</p> <p>(Stelling 5)</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>'Het groepsdynamische aspect is heel belangrijk omdat dit invloed heeft op iedereen. Ik vind het spannend om seksualiteit te bespreken in een groep omdat er veel verschillende meningen over zijn en daarnaast weet je niet hoe mensen op elkaar gaan reageren. Als er groepsdynamisch veel aan de hand is denk ik dat je dit thema minder goed kunt bespreken.'</i></li> </ul>



<p>Als docent heb je cognitieve feiten kennis over (on)gewenst seksueel gedrag.</p> <p>(Stelling 33)</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>Kan handig zijn maar is niet belangrijk.’</i></li> <li>• <i>‘Het is helemaal niet belangrijk dat je er veel vanaf weet, het gaat er meer om hoe je er naar kijkt en hoe je je erbij voelt. Ervaringskennis is belangrijker dan cognitieve kennis.’</i></li> <li>• <i>‘De prioriteit ligt op hoe je het bespreekbaar maakt. Welke gevoelens komen op bij het thema seksualiteit. Cognitieve kennis zou wel kunnen bijdragen aan het opstarten van een gesprek over seksualiteit.’</i></li> <li>• <i>‘Je moet weten wat normaal seksueel gedrag is. Zo kun je beter in gesprek gaan met studenten. Je kunt studenten attent maken en aansturen om te zoeken naar informatie over seksualiteit.’</i></li> <li>• <i>‘Je hoeft niet perse kennis van zaken te hebben om iets bespreekbaar te maken, het gaat om de ervaring van studenten. Het is mooi meegenomen als je hier wel over beschikt.’</i></li> <li>• <i>‘Het is niet onbelangrijk alleen dit kun je gewoon zelf opzoeken. Als iemand heel goed is in het leren van feiten wil dit niet per definitie zeggen dat iemand een goede les kan geven rondom het thema seksualiteit.’</i></li> <li>• <i>‘We zijn allemaal mensen en hebben allemaal onze eigen seksuele kennis, de cognitieve feitenkennis die hiervoor nodig zou kunnen zijn kan snel bijgespijkerd worden.’</i></li> <li>• <i>‘Internet staat er vol mee dus studenten kunnen zelf informatie opzoeken, dit is anders dan echt met iemand in gesprek gaan over dit onderwerp.’</i></li> </ul>
<p>Als docent kun je aansluiten bij de student wanneer het gaat over intieme onderwerpen</p> <p>(Stelling 14)</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>‘Door aan te sluiten op de student kun je in gesprek gaan over dit onderwerp in plaats van de student iets te vertellen over dit onderwerp.’</i></li> </ul>
<p>Als docent bewaak je de privacy van de student met betrekking tot zijn eigen seksualiteit.</p> <p>(Stelling 30)</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>‘Je bent als docent verantwoordelijk om te zorgen dat een student dingen kan vertellen maar geen dingen vertelt die hij of zij niet prettig vindt.’</i></li> <li>• <i>‘Als mensen in een bepaalde setting dingen vertellen die over een intiem onderwerp gaan, lijkt het me niet meer dan logisch dat dit binnen de vier muren blijft.’</i></li> <li>• <i>‘Als je dit onderwerp bespreekt ga je kijken naar je eigen seksualiteit. Je spreekt af met een groep dat iedereen dit binnen de klas houdt.’</i></li> </ul>

<p>Als docent durf je seksualiteit bespreekbaar te maken.</p> <p>(Stelling 2)</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>‘Het draait erom dat je dit durft. Dat je je zeker voelt en op je gemak bent.’</i></li> <li>• <i>‘Als je niet durft dan moet je het ook niet doen. Je mag wel twijfels hebben maar de basishouding moet sterk zijn. Het gaat hier om een stuk ervaring die je moet hebben. Het heeft ook met levenservaring te maken.’</i></li> <li>• <i>‘Je moet het wel doen. Je kunt nog steeds onzeker zijn maar je moet wel lef hebben om het aan te gaan.’</i></li> </ul>
<p>Als docent bewaak je de grenzen van de student tijdens de les wanneer het gaat over seksualiteit.</p> <p>(Stelling 29)</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>‘Een student moet in staat zijn om zijn eigen grenzen te bewaken. Ingrijpen in een situatie die uit de hand hoor je sowieso te doen als docent, ongeacht het thema.’</i></li> <li>• Soms hebben studenten niet door dat er nog een publiek van 30 studenten bij zitten waardoor je hier als docent waakzaam op moet zijn. Op dit onderwerp heerst nog steeds een <b>taboe</b> waardoor je extra waakzaam moet zijn.</li> </ul>
<p>Als docent beschik je over communicatieve vaardigheden om seksualiteit adequaat bespreekbaar te maken.</p> <p>(Stelling 39)</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>‘Seksualiteit is voor een student vaak moeilijk om aan de orde te stellen dus als ik daar met mijn communicatie niet uit kom ben ik niet helpend. Een student verdient hier steun in dus moet het een voorwaarde zijn dat ik op mijn gemak ben om hierover te kunnen praten.’</i></li> <li>• <i>‘Door open te communiceren zal de student bewegingsvrijheid voelen om een dergelijk beladen onderwerp bespreekbaar te maken. We zijn vrij in Nederland en mogen alles zeggen maar toch blijft dit een onderwerp waar een zwaar <b>taboe</b> op rust.’</i></li> </ul>
<p>Als docent durf je fouten te maken tijdens het bespreekbaar maken van (on)gewenst seksueel gedrag.</p> <p>(Stelling 22)</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>‘Het is geen gemakkelijk onderwerp en dat hoeft ook niet. Seksualiteit hoort bij onze levens ervaring.’</i></li> </ul>
<p>Als docent kun je flexibel zijn wanneer je seksualiteit bespreekbaar maakt in de les.</p> <p>(Stelling 6)</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>‘Je moet mee kunnen bewegen in de denkwijze van studenten.’</i></li> </ul>

<p>Als docent durf je seksualiteit bespreekbaar te maken.</p> <p>(Stelling 2)</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>‘Het draait erom dat je dit durft. Dat je je zeker voelt en op je gemak bent.’</i></li> <li>• <i>‘Als je niet durft dan moet je het ook niet doen. Je mag wel twijfels hebben maar de basishouding moet sterk zijn. Het gaat hier om een stuk ervaring die je moet hebben. Het heeft ook met levenservaring te maken.’</i></li> <li>• <i>‘Je moet het wel doen. Je kunt nog steeds onzeker zijn maar je moet wel lef hebben om het aan te gaan.’</i></li> </ul>
<p>Als docent kun je reflectief luisteren naar de student wanneer het gaat over intieme onderwerpen.</p> <p>(Stelling 42)</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>‘Het is belangrijk om te kijken wat een student bedoelt en wat mij als docent dat doet.’</i></li> </ul>
<p>Als docent weet je het onderwerp seksualiteit aantrekkelijk te maken voor de student.</p> <p>(Stelling 3)</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• <i>‘Het gaat over functionaliteit, het goed bespreken van het onderwerp.’</i></li> </ul>



## Bijlage 5: Respondenten indeling

### Indeling Respondenten groepen

Codering Respondenten:

a - q = De volgorde van gesproken respondenten.

J = Jonger dan 43 jaar

O = Ouder dan 43 jaar

1 = SPH docent

2 = MWD docent

3 = CMV docent

G = Werkervaring Avans langer dan 10 jaar

K = Werkervaring Avans korter dan 10 jaar

Respondent	Groep 1	Groep 2
1. a.OV1G	0.1993	<b>0.4630 (46%)</b>
2. b.JV1K	<b>0.5745 (57%)</b>	0.4778
3. c.OM2K	<b>0.7469 (75%)</b>	0.3156
4. d.JV1K	<b>0.7715 (77%)</b>	0.2865
5. e.OV123G	<b>0.0668 (67%)</b>	0.2760
6. f.JV2K	<b>0.4413 (44%)</b>	0.3284
7. g.JM2K	<b>0.6326 (63%)</b>	-0.0378
8. h.OM2K	-0.0268	<b>0.6257 (63%)</b>
9. i.OM2G	0.1754	<b>0.4247 (42%)</b>
10. j.JM2K	<b>0.6238 (62%)</b>	-0.1587
11. k.OV2K	0.3566	<b>0.6363 (64%)</b>
12. l.OV1G	<b>0.4952 (50%)</b>	0.3776
13. m.OM2G	<b>0.4684 (47%)</b>	0.2927
14. n.JM1K	<b>0.5324 (53%)</b>	0.4204
15. o.OM1K	0.2432	<b>0.4820 (48%)</b>
16. p.OV2G	<b>0.4251 (43%)</b>	0.3654
17. q.JM1K	- 0.0240	<b>0.8283 (83%)</b>

\* De respondenten vallen onder de groep waarin het cijfer **dik** gedrukt is.

## Bijlage 6: Resultaten

Gemiddelden	Groep	1	2	
1	Alls docent ben je in sta\at om grenzen a\an te geven rond	1	0	-1
2	Alls docent durf je seksua\iteit bespreekba\ar te ma\ken	2	2	0
3	Alls docent weet je het onderwerp seksua\iteit a\antrekkel	3	-1	-3
4	Alls docent heb je een goede rela\tie met de student	4	-1	-1
5	Alls docent heb je oog voor het groepsdyna\misch proces tijd	5	2	1
6	Alls docent kun je flexibel zijn wa\anneer je seksua\iteit b	6	-1	0
7	Alls docent ben je bewust va\an je eigen normen en wa\arden	7	0	0
8	Alls docent kun je ha\ndelen va\anuit je eigen normen en wa\	8	-3	-3
9	Alls docent kun je a\fstaa\nd nemen va\an je normen en wa\ard	9	2	0
10	Alls docent kun je tijdens het lesgeven over seksua\iteit e	10	-2	1
11	Alls docent kun je humor inzetten tijdens het bespreekba\ar	11	-1	3
12	Alls docent creeer je de juiste a\fsra\nd en na\bijheid met	12	0	-1
13	Alls docent beschik je over voldoende specia\lisa\tie rondom	13	-2	-4
14	Alls docent kun je a\ansluiten bij de student wa\anneer het	14	1	2
15	Alls docent voel je jezelf op je gema\k om te pra\ten over s	15	1	-1
16	Alls docent ben je wa\akza\am tijdens het bespreekba\ar m	16	0	0
17	Alls docent ben je bewust va\an de verschillende signa\len in	17	1	0
18	Alls docent heb je lef om seksua\iteit bespreekba\ar te ma	18	1	1
19	Alls docent heb je respect voor de seksua\iteit va\an de stu	19	3	3
20	Alls docent ben je zelfverzekerd wa\anneer je les geeft over	20	-2	-2
21	Alls docent durf je jezelf kwetsba\ar op te stellen tijdens	21	1	2
22	Alls docent durf je fouten te ma\ken tijdens het bespreekba\	22	0	1
23	Alls docent heb je a\ffiniteit met het onderwerp seksua\ite	23	-2	-2
24	Alls docent kun je direct zijn tijdens het bespreekba\ar ma	24	-3	1
25	Alls docent voorkom je da\at het onderwerp seksua\iteit verm	25	-1	-2
26	Alls docent kun je eerlijk zijn tijdens het bespreekba\ar m	26	0	-1
27	Alls docent ben je duidelijk tijdens het lesgeven over seksu	27	-4	-1
28	Alls docent geef je de student voldoende ruimte om seksua\li	28	2	-2
29	Alls docent bewa\ak je de grenzen va\an de student tijdens d	29	3	0
30	Alls docent bewa\ak je de priva\cy va\an de student met betr	30	3	-3
31	Alls docent kun je reflecteren op je eigen ha\ndelen bij het	31	-1	4
32	Alls docent ben je in sta\at om problemen en vra\gen rondom	32	0	1
33	Alls docent heb je cognitieve feiten kennis over (on)gewenst	33	-2	-1
34	Alls docent kun je kennis over seksua\iteit overbrengen op	34	-1	-2
35	Alls docent heb je pra\tijkerva\ing over het bespreekba\ar	35	-3	0
36	Alls docent ben je bewust va\an de mogelijke kwetsba\arheid	36	2	3
37	Alls docent heb je een open houding tijdens het lesgeven ove	37	1	4
38	Alls docent heb je een za\kelijke/a\fstaa\ndelijke doceerstij	38	-4	-4
39	Alls docent beschik je over communica\atieve va\ardigheden	39	0	2
40	Alls docent kun je een veilige sfeer creeren tijdens het be	40	4	2
41	Alls docent kun je een veilige sfeer behouden wa\anneer het g	41	4	1
42	Alls docent kun je reflectief luisteren na\ar de student wa	42	1	2
Gelijke score				9
Een cijfer verschil				15
Twee cijfers verschil				7
Drie cijfers verschil				6
Meer dan drie cijfers verschil				5

## Groep 1 Belangrijkst naar minst belangrijk

- Als docent kun je een veilige sfeer creëren tijdens het bespreekbaar maken van intieme onderwerpen.
- Als docent kun je een veilige sfeer behouden wanneer het gaat over intieme onderwerpen.
- Als docent heb je respect voor de seksualiteit van de student.
- Als docent bewaak je de grenzen van de student tijdens de les wanneer het gaat over seksualiteit.
- Als docent bewaak je de privacy van de student met betrekking tot zijn eigen seksualiteit.
- Als docent heb je oog voor het groepsdynamisch proces tijdens het bespreekbaar maken van (on)gewenst seksueel gedrag.
- Als docent durf je seksualiteit bespreekbaar te maken.
- Als docent kun je afstand nemen van je eigen normen en waarden rondom seksualiteit.
- Als docent geef je de student voldoende ruimte om seksualiteit bespreekbaar te maken.
- Als docent ben je bewust van de mogelijke kwetsbaarheden van de student, bijvoorbeeld de geaardheid.
- Als docent kun je aansluiten bij de student wanneer het gaat over intieme onderwerpen.
- Als docent voel je jezelf op je gemak om te praten over seksualiteit.
- Als docent ben je bewust van de verschillende signalen in de klas tijdens het bespreekbaar maken van (on)gewenst seksueel gedrag.
- Als docent heb je lef om seksualiteit bespreekbaar te maken.
- Als docent durf je jezelf kwetsbaar op te stellen tijdens het bespreekbaar maken van (on)gewenst seksueel gedrag.
- Als docent heb je een open houding tijdens het lesgeven over seksualiteit.
- Als docent kun je reflectief luisteren naar de student wanneer het gaat over intieme onderwerpen.
- Als docent durf je fouten te maken tijdens het bespreekbaar maken van (on)gewenst seksueel gedrag.
- Als docent ben je in staat om grenzen aan te geven rondom je eigen seksualiteit.
- Als docent ben je bewust van je eigen normen en waarden rondom seksualiteit.
- Als docent creëer je de juiste afstand en nabijheid met de student wanneer het gaat over (on)gewenst seksueel gedrag.
- Als docent ben je waakzaam tijdens het bespreekbaar maken van (on)gewenst seksueel gedrag.
- Als docent kun je eerlijk zijn tijdens het bespreekbaar maken van (on)gewenst seksueel gedrag.
- Als docent ben je in staat om problemen en vragen rondom seksualiteit tijdig te signaleren en hier opvang voor te bieden.
- Als docent beschik je over communicatieve vaardigheden om seksualiteit adequaat bespreekbaar te maken.
- Als docent weet je het onderwerp seksualiteit aantrekkelijk te maken voor de student.
- Als docent heb je een goede relatie met de student.
- Als docent kun je flexibel zijn wanneer je seksualiteit bespreekbaar maakt in de les.
- Als docent kun je humor inzetten tijdens het bespreekbaar maken van seksualiteit in de les.
- Als docent voorkom je dat het onderwerp seksualiteit vermeden wordt tijdens de les.
- Als docent kun je reflecteren op je eigen handelen bij het lesgeven over seksualiteit.
- Als docent kun je kennis over seksualiteit overbrengen op de student.
- Als docent kun je tijdens het lesgeven over seksualiteit een koppeling maken naar je praktijkervaring.

- Als docent beschik je over voldoende specialisatie rondom seksualiteit.
- Als docent ben je zelfverzekerd wanneer je les geeft over seksualiteit.
- Als docent heb je affiniteit met het onderwerp seksualiteit.
- Als docent heb je cognitieve feiten kennis over (on)gewenst seksueel gedrag.
- Als docent kun je direct zijn tijdens het bespreekbaar maken van (on)gewenst seksueel gedrag.
- Als docent kun je handelen vanuit je eigen normen en waarden rondom seksualiteit.
- Als docent heb je praktijkervaring over het bespreekbaar maken van seksualiteit.
- Als docent ben je duidelijk tijdens het lesgeven over seksualiteit.
- Als docent heb je een zakelijke/afstandelijke doceerstijl nodig om les te geven over seksualiteit.

## Groep 2 Belangrijkst naar minst belangrijk

- Als docent kun je reflecteren op je eigen handelen bij het lesgeven over seksualiteit.
- Als docent heb je een open houding tijdens het lesgeven over seksualiteit.
- Als docent ben je bewust van de mogelijke kwetsbaarheden van de student, bijvoorbeeld de geaardheid.
- Als docent heb je respect voor de seksualiteit van de student.
- Als docent kun je humor inzetten tijdens het bespreekbaar maken van seksualiteit in de les.
- Als docent kun je aansluiten bij de student wanneer het gaat over intieme onderwerpen.
- Als docent kun je een veilige sfeer creëren tijdens het bespreekbaar maken van intieme onderwerpen.
- Als docent durf je jezelf kwetsbaar op te stellen tijdens het bespreekbaar maken van (on)gewenst seksueel gedrag.
- Als docent beschik je over communicatieve vaardigheden om seksualiteit adequaat bespreekbaar te maken.
- Als docent kun je reflectief luisteren naar de student wanneer het gaat over intieme onderwerpen.
- Als docent durf je fouten te maken tijdens het bespreekbaar maken van (on)gewenst seksueel gedrag.
- Als docent kun je een veilige sfeer behouden wanneer het gaat over intieme onderwerpen.
- Als docent heb je oog voor het groepsdynamisch proces tijdens het bespreekbaar maken van (on)gewenst seksueel gedrag.
- Als docent heb je lef om seksualiteit bespreekbaar te maken.
- Als docent kun je tijdens het lesgeven over seksualiteit een koppeling maken naar je praktijkervaring.
- Als docent kun je direct zijn tijdens het bespreekbaar maken van (on)gewenst seksueel gedrag.
- Als docent heb je praktijkervaring over het bespreekbaar maken van seksualiteit.
- Als docent ben je in staat om problemen en vragen rondom seksualiteit tijdig te signaleren en hier opvang voor te bieden.
- Als docent durf je seksualiteit bespreekbaar te maken.
- Als docent kun je afstand nemen van je eigen normen en waarden rondom seksualiteit.
- Als docent ben je bewust van de verschillende signalen in de klas tijdens het bespreekbaar maken van (on)gewenst seksueel gedrag.

- Als docent bewaak je de grenzen van de student tijdens de les wanneer het gaat over seksualiteit.
- Als docent ben je bewust van je eigen normen en waarden rondom seksualiteit.
- Als docent ben je waakzaam tijdens het bespreekbaar maken van (on)gewenst seksueel gedrag.
- Als docent kun je flexibel zijn wanneer je seksualiteit bespreekbaar maakt in de les.
- Als docent kun je eerlijk zijn tijdens het bespreekbaar maken van (on)gewenst seksueel gedrag.
- Als docent heb je een goede relatie met de student.
- Als docent creëer je de juiste afstand en nabijheid met de student wanneer het gaat over (on)gewenst seksueel gedrag.
- Als docent voel je jezelf op je gemak om te praten over seksualiteit.
- Als docent ben je in staat om grenzen aan te geven rondom je eigen seksualiteit.
- Als docent heb je cognitieve feiten kennis over (on)gewenst seksueel gedrag.
- Als docent ben je duidelijk tijdens het lesgeven over seksualiteit.
- Als docent geef je de student voldoende ruimte om seksualiteit bespreekbaar te maken.
- Als docent voorkom je dat het onderwerp seksualiteit vermeden wordt tijdens de les.
- Als docent kun je kennis over seksualiteit overbrengen op de student.
- Als docent ben je zelfverzekerd wanneer je les geeft over seksualiteit.
- Als docent heb je affiniteit met het onderwerp seksualiteit.
- Als docent bewaak je de privacy van de student met betrekking tot zijn eigen seksualiteit.
- Als docent kun je handelen vanuit je eigen normen en waarden rondom seksualiteit.
- Als docent weet je het onderwerp seksualiteit aantrekkelijk te maken voor de student.
- Als docent beschik je over voldoende specialisatie rondom seksualiteit.
- Als docent heb je een zakelijke/afstandelijke doceerstijl nodig om les te geven over seksualiteit.